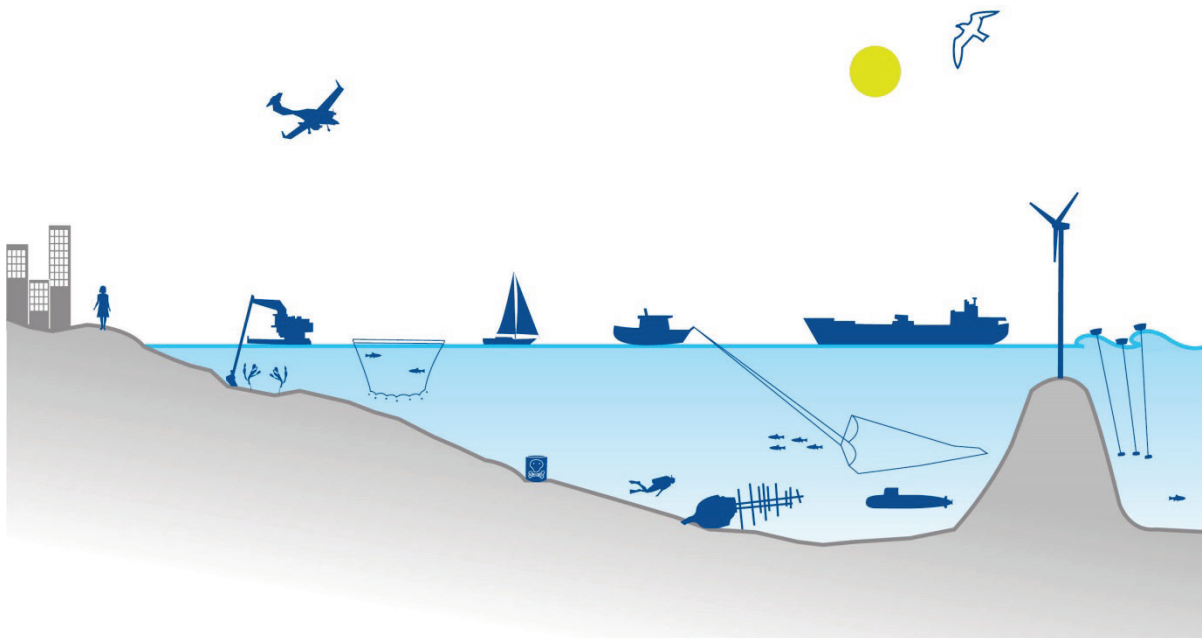

Förslag till inriktning för havsplaneringen med avgränsning av miljöbedömningen

Dnr 3779-14

Havs- och vattenmyndigheten

Datum: 2015-09-01

Ansvarig utgivare: Björn Risinger

Omslagsbild: Havs- och vattenmyndigheten

Layout: Arkeobild

Tryck: e-print, Stockholm 2015

Havs- och vattenmyndigheten

Box 11 930, 404 39 Göteborg

www.havochvatten.se

Datum
2015-09-01

Dnr
3779-14

Mottagare
Enligt sändlista

Handläggare
Joacim Johannesson

Direkt
010- 698 61 51

joacim.johannesson@havochvatten.se

Samråd om havsplaneringens inriktning och avgränsning av miljöbedömning

Den 1 september 2014 infördes en bestämmelse i miljöbalken om statlig havsplanering i Sverige som innebär att det ska finnas tre statliga havsplaner; för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Planerna ska omfatta territorialhavet och svensk ekonomisk zon, med undantag av områden närmast kusten. Enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) ska Havs- och vattenmyndigheten ta fram förslag till havsplaner.

För att stödja och vägleda arbetet med att utveckla havsplaner samt skapa tydlighet och förankring för den fortsatta planeringsprocessen har Havs- och vattenmyndigheten tagit fram ett förslag till inriktningsdokument *Förslag till inriktning för havsplaneringen med avgränsning av miljöbedömningen*.

Dokumentet innehåller förslag till planeringsmål- och strategier, liksom väsentliga frågor att hantera inom respektive planområde. Dokumentet redovisar även fortsatt process för utarbetande av havsplaner inklusive arbetet med konsekvensbedömningar. Dokumentet avslutas med förslag till avgränsning av den miljöbedömning som ska genomföras enligt miljöbalken.

Havs- och vattenmyndigheten vill bjuda in till samråd om förslagen. Frågeställningar vi gärna ser belysta är:

1. Hur ser ni på föreslagna planeringsmål och -strategier som vägledning för planeringsarbetet?
2. Vilka ytterligare väsentliga frågor finns att hantera inom havsplaneringsområdena (Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet)?
3. Hur ser ni på föreslagen innehållsmässig avgränsning som en lämplig utgångspunkt för bedömning av havsplanernas betydande miljöpåverkan?

Synpunkter på inriktningsdokumentet ska ha inkommit till Havs- och vattenmyndigheten senast den 1 mars 2016. Remissynpunkter skickas med e-post till havochvatten@havochvatten.se. Ange diarienumret 3779-14 i e-postmeddelandets ärendemening. Skicka gärna texten i remissvaret även i word-format.

Eventuella frågor under remisstiden om Inriktningsdokumentet kan ställas till Eva Rosenhall (eva.rosenhall@havochvatten.se) eller AnnaKarin Fridh (annakarin.fridh@havochvatten.se), och om Avgränsning av miljöbedömningen till Jan Schmidtbauer Crona (jan.schmidtbauer.crona@havochvatten.se).

Med vänliga hälsningar,

Björn Sjöberg
Chef
Avdelningen för havs- och vattenförvaltning

Bilagor

Sändlista

Förslag till inriktning för havsplaneringen med avgränsning av miljöbedömningen

Sändlista

Centrala myndigheter	Länsstyrelser	Kommuner
Affärsverket svenska kraftnät	Samtliga länsstyrelser	Samtliga kommuner
Boverket		
Energimarknadsinspektionen		
Folkhälsomyndigheten		
Fortifikationsverket		
Försvarets radioanstalt		
Försvarmakten		
Kammarkollegiet		
Kemikalieinspektionen		
Kustbevakningen		
Lantmäteriet		
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap		
Naturvårdsverket		
Trafikverket		
Post- och telestyrelsen		
Riksantikvarieämbetet		
Statens energimyndighet		
Statens jordbruksverk		
Statens geotekniska institut		
Statens maritima museer		
Statistiska centralbyrån		
Sjöfartsverket		
Sveriges meteorologiska och hydro- logiska institut		
Sveriges geologiska undersökning		
Tillväxtanalys		
Tillväxtverket		
Totalförsvarets forskningsinstitut		
Trafikanalys		
Transportstyrelsen		

Regionala organ	Universitet och högskolor	Bransch- och intresseorganisationer
Landstinget Västernorrland	Blekinge Tekniska Högskola	Baltic Sea 2020
Norrbottnens läns landsting	Chalmers tekniska högskola	Coalition Clean Baltic
Region Östergötland	Göteborgs universitet	Fiskeribranschens riksförbund
Region Kronoberg	Havsmiljöinstitutet	Fiskesekretariatet
Region Blekinge	Karlstads universitet	Friluftsförbundet
Region Gävleborgs län	Kungliga tekniska högskolan	Företagarna
Region Halland	Linköpings universitet	Greenpeace
Region Jönköpings län	Linnéuniversitetet	Hallandsfiskarnas producentorganisation
Region Skåne	Luleå tekniska universitet	Jägarnas riksförbund
Region Västerbotten	Lunds universitet	Lantbrukarnas Riksförbund
Regionförbundet i Kalmar län	Mittuniversitetet	Naturskyddsföreningen
Regionförbundet Sörmland	Sveriges lantbruksuniversitet	Skärgårdarnas riksförbund
Regionförbundet Uppsala län	Södertörns högskola	Sportdykarförbundet
Stockholms läns landsting	Stockholms universitet	Sportfiskarna
Västra Götalandsregionen	Umeå universitet	Svensk Energi
	Uppsala universitet	Svensk Sjöfart
	Örebro universitet	Svensk Vindenergi
		Svensk vindkraftsförening
		Svenska Båttunionen
		Svenska Jägarförbundet
		Svenska kryssarklubben
		Svenska Turistföreningen
		Svenskt näringsliv
		Sverige pelagiska producentorganisation
		Ek För
		Sveriges Energiföreningars Riksorganisation
		Sveriges Fiskares Riksförbund
		Sveriges Fiskevattenägareförbund
		Sveriges Hamnar
		Sveriges Kommuner och Landsting
		Sveriges Kust- och Insjöfiskares förening
		Sveriges Kustfiskarförening Väst
		Sveriges Ornitologiska förening
		Sveriges Torskfiskare Producentorganisation
		Sveriges Yrkesfiskares Ekonomiska Förening
		Transportgruppen
		Vattenbrukarnas Riksförbund
		Världsnaturfonden WWF

Förslag till inriktning för havsplaneringen med avgränsning av miljöbedömningen

Havs- och vattenmyndighetens samrådshandling

Förord

Havs- och vattenmyndigheten har haft regeringens uppdrag att förbereda genomförande av svensk statlig havsplanering. Den 1 september 2014 infördes en bestämmelse i miljöbalken om statlig havsplanering i Sverige som innebär att det ska finnas tre statliga havsplaner; för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Planerna ska omfatta större delen av territorialhavet och svensk ekonomisk zon. I territorialhavet delar staten planeringsansvaret med kommunerna. Enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) ska Havs- och vattenmyndigheten ta fram förslag till havsplaner.

För att stödja och vägleda arbetet med att utveckla havsplaner samt skapa tydlighet och förankring för den fortsatta planeringsprocessen, har Havs- och vattenmyndigheten tagit fram detta förslag till inriktningsdokument.

I förslaget redovisas förutsättningarna för utarbetande av havsplaner samt förslag till havsplaneringens inriktning. Förslagen omfattar planeringsmål- och strategier och en redovisning av väsentliga frågor att hantera och ta hänsyn till i planeringen av respektive havsplaneområde. Dokumentet innehåller även redovisning av fortsatt process för utarbetande av havsplaner inklusive arbetet med konsekvensbedömningar. Dokumentet innehåller även förslag till avgränsning av den miljöbedömning som ska genomföras. Föreliggande förslag till inriktning och avgränsning är på samråd till den 1 mars 2016.

Framtagande av förslag till inriktningsdokument har framförallt tagit sin utgångspunkt i den nulägesbeskrivning som togs fram under 2013–2014. Under hösten 2014 hölls workshoppar med kustlänsstyrelser och centrala myndigheter med fokus på utveckling av planeringsmål och process för planeringsarbetet.

Björn Sjöberg,
Chef
Avdelningen för Havs- och vattenförvaltning

LÄSANVISNING	10
Dokumentets disposition.....	10
INLEDNING	11
Havsplanering i havsförvaltningen.....	11
Ny statlig havsplanering	11
Förberedelser för havsplanering	14
FÖRUTSÄTTNINGAR	15
Planering utifrån ekosystemansatsen.....	15
Kommunernas planering av havet.....	16
Grannländernas havsplanering	17
Havs rätt och EU-lagstiftning.....	17
Allmänna intressen i havsplaneringen	18
Mål och strategier	20
Planeringsbehov	22
PLANERINGSPROCESS	29
Planering i cykler	29
Deltagande och dialog	29
Tidsplan och process för utarbetande av havsplaner	30
Övergripande upplägg för arbetet	32
INRIKTNING	36
Planeringsmål.....	36
Planeringsstrategier.....	40
Bottniska viken	44
Östersjön.....	49
Västerhavet	53
AVGRÄNSNING AV MILJÖBEDÖMNINGEN.....	58
Sammanhang.....	58
Behovsbedömning	58
Avgränsning av miljöbedömning.....	58
Samråd vid avgränsning av miljökonsekvensbeskrivningen.....	59
Havsplaneringens mandat och antaganden om innehåll	60
Havsplaneringens detaljeringsnivå och kunskapsläge	60
Geografisk avgränsning	61
Avgränsning i tid	61
Metodmässig avgränsning.....	61
Innehållsmässig avgränsning	61
Alternativavgränsning	67
BILAGA: TABELL SOM VISAR MARITIMA AKTIVITETERS MILJÖPÅVERKAN	68

Läsanvisning

Detta dokument utgör underlag för Havs- och vattenmyndighetens samråd om havsplaneringens inriktning och avgränsning av den miljöbedömning som ska göras enligt miljöbalken. De förslag Havs- och vattenmyndigheten samråder om finns i avsnitten *Inriktning* och *Avgränsning för miljöbedömningen*.

Dokumentets disposition

I *Inledningen* förklaras vad som menas med havsplanering och havsplanerings roll förvaltningen av havet. Vidare introduceras den nya svenska havsplaneringen med tillhörande lagstiftning; dess huvuduppgift och syfte, geografiska omfattning och gränser, och ansvarsfördelning i genomförandet. Även förberedelsearbete för införande av ny svensk havsplanering redovisas.

I avsnittet *Förutsättningar* redovisas vad havsplaneringsarbetet har att förhålla sig till; ekosystemansatsen som en utgångspunkt för planeringen, kommunernas planering av havet enligt Plan- och bygglagen, grannländernas planering, havsrätt och EU-lagstiftning, lagstiftning om riksintressen och, samhällsmål och strategier. I avsnittet *Planeringsbehov* ges en sammanfattande bild av nuläge och förväntad utveckling i de maritima sektorerna samt i fråga om försvar, natur- och kulturvård och klimat. I avsnittet *Planeringsprocess* redovisas tidplan, process och övergripande upplägg för havsplaneringens genomförande. Här beskrivs också ansvarsfördelning och olika aktörers deltagande i arbetet med att utarbeta förslag till havsplaner.

I avsnittet *Inriktning* redovisas själva förslagen till havsplaneringens inriktning. Här finns förslag till tio planeringsmål som ska vägleda planeringsarbetet. Vidare redovisas förslag till planeringsstrategier för hur bland annat avvägning mellan intressen, samspel med andra planer (såväl kommunala som i grannländer) liksom samspel mellan land och hav ska hanteras i planeringen. Det finns även förslag till vilka tidsperspektiv och geografiska skalor som är aktuella för havsplanerna.

För respektive havsplanområde görs en genomgång av områdets geografiska, miljömässiga och ekonomiska förutsättningar samt de viktigaste frågorna för havsplaneringen att hantera.

Dokumentet avslutas med förslag till den avgränsning av den miljöbedömning som ska göras enligt miljöbalken.

Inledning

Havsplanering i havsförvaltningen

Vi är på många sätt beroende av vår gemensamma resurs havet. Vi behöver använda oss av havets tillgångar samtidigt som vi ser till att bevara dem för framtiden. Havet förvaltas genom olika typer av regleringar och åtgärder där havsplanerna kan ses som ett av flera verktyg. Andra verktyg är exempelvis tillstånds- och licensgivning, miljöprövning, regler för hur verksamheter får utföras, inrättande av olika typer av skydd och åtgärder för att nå god miljöstatus inom ramen för havsmiljöarbetet.

Havsplanering hanterar främst de *rumsliga aspekterna* i havsförvaltningen. Det handlar om att i havsplaner utifrån ett helhetsperspektiv ge rumsliga förutsättningar för olika typer av verksamheter eller skydd i havet. Havsplaneringen har flera rumsliga dimensioner; utrymmet i och på havsbotten, i vattenpelaren samt på havsytan och utrymmet där ovanför.

Havsplaneringen kan kort beskrivas som en process för att analysera och organisera verksamheter i havsområdena för att uppnå miljömässiga, näringspolitiska och sociala mål. Det handlar om att i en öppen process och med inriktning mot framtiden skapa möjligheter för och göra avvägningar mellan olika intressen för nyttjande, utveckling och bevarande. Processen leder fram till havsplaner som på plankartor och i en planbeskrivning visar på lämplig användning av havet.

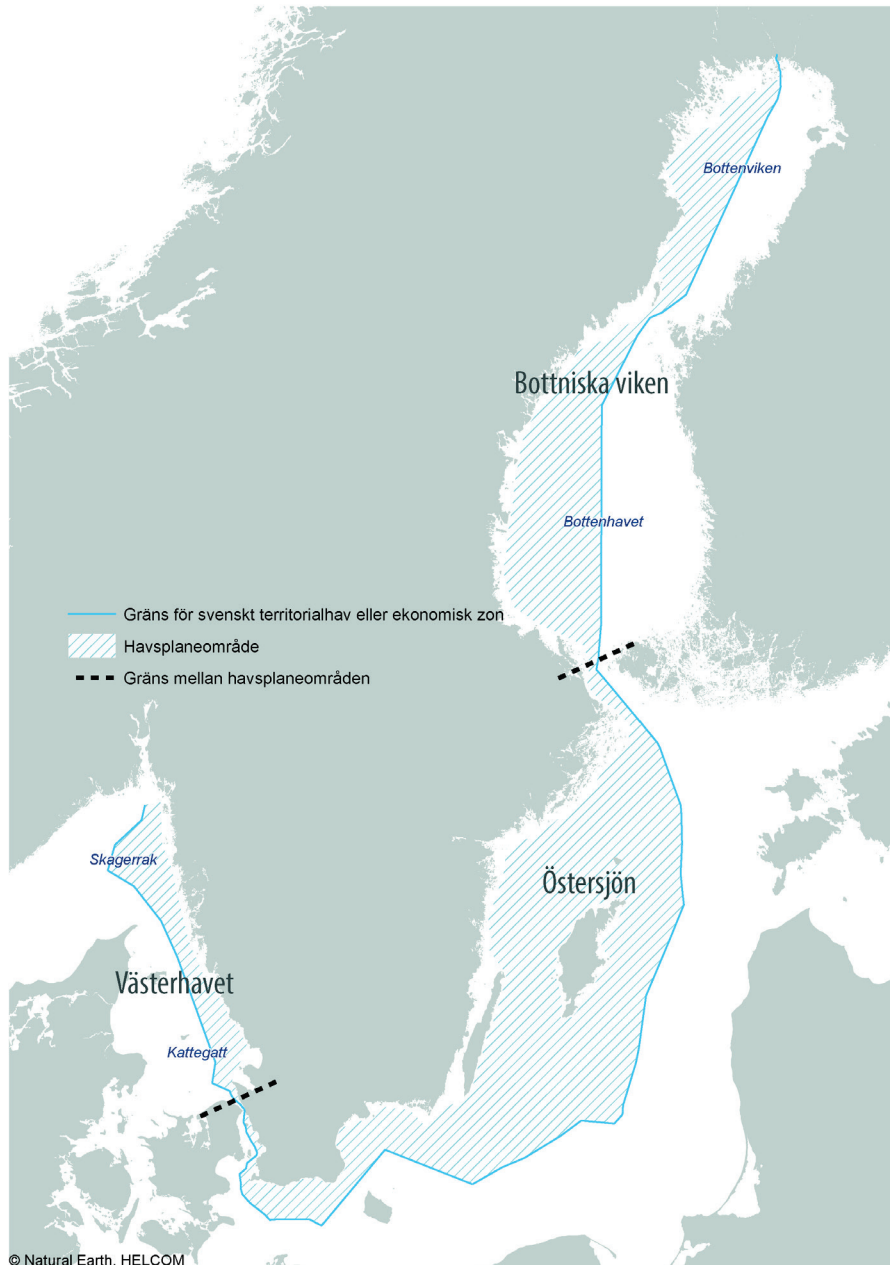
Havsplanering handlar också om att skapa beredskap och att vara bättre rustad för att möta framtiden. Planeringen utgår från ett omvärldsperspektiv och drivkrafter för utveckling som är bredare än de frågor som är direkt knutna till havsområdet.

Ny statlig havsplanering

Den 1 september 2014 infördes en ny bestämmelse i miljöbalken (4 kap. 10§) om statlig havsplanering i Sverige. Havsplaneringsförordningen (2015:400) reglerar genomförandet av havsplaneringen. Förordningen innehåller bestämmelser om geografisk avgränsning, havsplanernas innehåll, ansvar för genomförande, samråd och samverkan i förslagsarbetet samt, uppföljning och översyn. Enligt förordningen ska Havs- och vattenmyndigheten ta fram förslag till havsplaner med hjälp av berörda länsstyrelser och med stöd från nationella myndigheter som ska bistå med underlag för planeringen. De kommuner, regionplaneorgan, kommunala samverkansorgan och landsting som kan komma att beröras ska ges möjlighet att medverka i förslagsarbetet så att hänsyn kan tas till lokala och regionala förutsättningar och behov. Myndigheten ska verka för samarbete med andra länder och för att de svenska havsplanerna samordnas med andra länders havsplaner.

Det ska finnas havsplaner för vart och ett av områdena Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet (figur 1). Havsplanerna ska omfatta Sveriges ekonomiska zon och svenskt territorialhav från en nautisk mil (1 852 meter) utanför den svenska baslinjen med undantag av fastighetsindelad vatten.

Kommungränsen mellan Östhammars och Norrtälje kommuner utgör avgränsning i havsområdet mellan Bottniska vikens och Östersjöns havsplaneområde. Kommungränsen mellan Helsingborg och Höganäs kommuner utgör avgränsning mellan Östersjöns och Västerhavets havsplanområden.

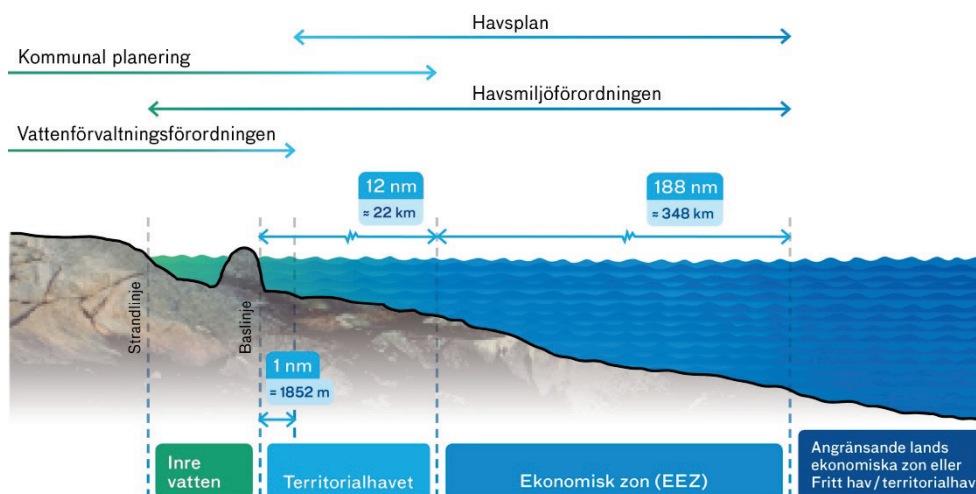
Figur 1. Havsplaneområden.

Om det behövs för att uppnå syftet med en havsplan ska Havs- och vattenmyndigheten ta fram förslag till föreskrifter om förbud mot eller begränsningar för verksamheter eller åtgärder inom ett havsplanerat område.

Havsplanerna och eventuella föreskrifter beslutas av regeringen.

Sedan tidigare ska kommunerna enligt plan- och bygglagen (2010:900), PBL, ha en översiktsplan för hela kommunen, dvs. även omfattande det havsområde (inre vatten och territorialhav) som finns inom kommunens gränser. Den nya regleringen innebär att kommunerna och staten har överlappande planeringsansvar i större delen av territorialhavet (figur 2).

Överlapp mellan planer

Figur 2. Planeringsansvar och miljölagstiftning för havet.

Huvudsyftet med planeringen är att tydliggöra hur olika havs- och kustområden kan användas, vilket bland annat underlättar för de aktörer som bedriver eller avser att bedriva verksamhet i dessa områden. Havsplanen ska ge vägledning till myndigheter och kommuner vid planläggning och prövning av anspråk på användning av de områden som planerna omfattar. Havsplanen ska ge uttryck för statens samlade syn på hur havsområdena ska förvaltas och planerna innebär ställningstagande till hur olika allmänna intressen ska beaktas. Havsplanen ska redovisa vilka områden som är av riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken, dvs. avvägda intressen, och andra allmänna intressen av väsentlig betydelse. Havs- och vattenmyndigheten ska tillämpa en ekosystemansats i sitt arbete.

Havsplaneringen är en tvärsektoriell rumslig planering där avvägningar görs mellan olika intressen och områden för nyttjande utifrån politiska målsättningar och givna förutsättningar. Planerna blir ett viktigt instrument för utvecklingen av havsanknutna näringar inte minst genom att öka förutsägbarheten för aktörer som avser att bedriva verksamhet till havs. Havsplaneringen förbättrar möjligheterna att ta hänsyn till ekosystemens förutsättningar och trygga de värden som är grund för näringar som exempelvis turism.

EU:s ramdirektiv för havsplanering

I juli 2014 beslutade EU om ett ramdirektiv för havsplanering (2014/89/EU) som ska införlivas i medlemsstaternas lagstiftning senast den 18 september 2016. Direktivet innebär att medlemsstaterna senast den 31 mars 2021 ska ha upprättat havsplaner. Direktivet är ett ramverk som innehåller minimikrav för medlemsstaternas planering och rör bland annat samspelet mellan land och

hav, gränsöverskridande samarbeten, organisering och utbyte av information och allmänhetens deltagande i havsplaneringsprocessen.

Enligt direktivet ska havsplaneringen stödja tillväxt och en hållbar utveckling för havsbaserad energi, sjötransporter, fiske, vattenbruk samt bevarande, skydd och förbättring av miljön. En ekosystemansats ska tillämpas i planeringen så att de maritima verksamheternas belastning på miljön är förenlig med god miljöstatus enligt EU:s havsmiljödirektiv. Genom bestämmelsen om havsplanering i miljöbalken och tillhörande havsplaneringsförordning har Sverige införlivat direktivet i svensk lagstiftning.

Förberedelser för havsplanering

Havs- och vattenmyndigheten och kustlänsstyrelserna har under 2012–2014 haft regeringsuppdrag att förbereda den statliga havsplaneringen. Länsstyrelserna i Västernorrlands, Kalmar och Västra Götalands län har genom uppdragen haft en samordnande funktion för länsstyrelserna inom respektive havsplaneområde. Länsstyrelsen i Västra Götaland har även haft i uppdrag att utveckla det gemensamma länsstyrelsearbetet med IT-system och datainsamling och bearbetning för havsplanering.

Som ett led i genomförande av regeringsuppdraget har Havs- och vattenmyndigheten utarbetat en nulägesbeskrivning (Rapporten *Havsplanering – Nuläge 2014*) som ger en bild och analys av havens ekosystem och funktion, och olika sektors användning och anspråk på havet. Nulägesbeskrivningen baseras på underlag från i första hand centrala myndigheter, länsstyrelser och kommuner, men även intresseorganisationer och forskningsinstitutioner var välkomna att bidra med underlag. På begäran fick Havs- och vattenmyndigheten in sektorrapporter från centrala myndigheter, liksom regionala rapporter för respektive havsplaneområde från länsstyrelsen. För att inhämta synpunkter och kvalitetssäkra nulägesbeskrivningen organiserade Havs- och vattenmyndigheten och länsstyrelserna ett stort antal möten och workshoppar runt om i Sverige. Havs- och vattenmyndigheten erbjöd även möjlighet att lämna synpunkter på den preliminära nulägesbeskrivningen via webben under en period. Utifrån inkomna synpunkter reviderades och fastställdes den slutliga rapporten i mars 2015. Parallellt har ett flertal stödjande underlag tagits fram, som bland annat rör verktyg och metodik i havsplaneringen, erfarenheter från internationella projekt, intressentanalys för havsplaneringen, samhällsekonomisk konsekvensanalys, ekosystemansatsens tillämpning och förvaltning och planering av havet ur ett historiskt perspektiv.

Havs- och vattenmyndigheten har utvecklat kontakter med Sveriges grannländer, genom såväl bilaterala möten som formella samarbeten och gemensamma projekt.

Som ytterligare ett led i förberedelsearbetet har detta förslag till inriktningsdokument tagits fram under 2014–15.

Förutsättningar

Planering utifrån ekosystemansatsen

Ekosystemansatsen är en utgångspunkt i EU:s havsplaneringsdirektiv och den svenska havsplaneringsförordningen (2015:400) anger att Havs- och vattenmyndigheten ska tillämpa en ekosystemansats i arbetet att utarbeta havsplaner. Även inom EU:s havsmiljöarbete och gemensamma fiskeripolitik tillämpas en ekosystemansats.

Ekosystemansatsen är en internationell strategi för bevarande av naturvärden, hållbart nyttjande och rättvis fördelning av naturresurser. Målet är att säkerställa att användningen av ekosystemen sker utan att äventyra deras långsiktiga fortlevnad avseende deras struktur, dynamik och funktion.

Tillämpning av ekosystemansatsen i Sveriges havsplanering innebär bland annat att i planeringsprocessen löpande återkoppla till den miljömässiga målbilden för god miljöstatus som ges inom ramen för havsmiljöförordningen (2010:1341). Havsplaneringen ska enligt havsplaneringsförordningen bidra till att god miljöstatus nås och upprätthålls i Sveriges havsområden. Havsplaneringen behöver alltså ta hänsyn till aspekter som krävs för att miljö kvalitetsnormerna kan följas. I havsplaneringsprocessen måste konkretiseras vad god miljöstatus innebär i ett rumsligt perspektiv och analyseras hur olika verksamheter kan påverka havsmiljön. En huvuduppgift för den miljöbedömning som ska göras i planeringen är att peka på möjligheter att bidra till god miljöstatus samt att bedöma vilken betydande påverkan olika användning av havet kan medföra. Miljöbedömningen leder fram till miljökonsekvensbeskrivningar av förslagen till havsplaner. Ett tidigt skede i miljöbedömningen är avgränsningen av dess innehåll och fokus. Se avsnitt *Avgränsning av miljöbedömning* med förslag till avgränsning där också andra relevanta miljöaspekter och mål tas upp som miljömässiga bedömningsgrunder.

En annan del i tillämpning av ekosystemansatsen är att genom samhällsekonomisk analys värdera de marina ekosystemtjänster vi får från havet. Analyserna utgör en viktig grund för de avvägningar som ska göras. I havsplaneringen måste hänsyn tas till olika verksamheters beroende av och påverkan på ekosystemtjänster.

Utöver ett integrerat genomförande av miljöbedömning och samhällsekonomisk analys innebär tillämpning av ekosystemansatsen att följande perspektiv fångas upp i planeringsprocessen:

- **Helhetsperspektiv**

Havsplaneringen ska eftersträva ett tvärspektoriellt systemperspektiv som inkluderar direkta och indirekta, kumulativa (ackumulerande), kort- och långsiktiga, positiva och negativa effekter inklusive kopplingarna mellan land och hav.

- **Närhetsprincipen och samordning mellan planeringsnivåer**

Planeringen ska vara decentraliserad till den lägsta tillämpbara nivån samtidigt som samordning mellan planeringsnivåer eftersträvas.

- **Delaktighet och kommunikation**
Havsplaneringen ska genomföras i en öppen och samrådsinriktad planeringsprocess med kopplingar mellan kommunala, regionala, nationella och internationella perspektiv inklusive de regionala havskonventionerna Helcom och Oskar.
- **Planeringsalternativ och omvärldsscenarioer**
Havsplaneringen ska redovisa rimliga alternativ som visar möjligheter och vägval. Omvärldsscenarioer exempelvis klimatscenario och Business As Usual-scenario (BAU/nollalternativ) eller framtidsscenarioer för olika sektorer beskriver vad planeringen behöver förhålla sig till.
- **Bästa kunskap och teknik**
Havsplaneringen ska utgå från bästa tillgängliga kunskap om verksamheter och ekosystemen.
- **Skadebegränsning och återställning**
Havsplaneringen ska identifiera möjligheter att undvika och begränsa negativa miljöeffekter samt finna möjligheter att bidra till återställning av marina ekosystem.
- **Försiktighetsprincipen**
Havsplaneringen ska förutse och förebygga skador på ekosystemens struktur och funktion. Avvägningar mellan intressen som ingår i havsplanerna ska baseras på tillräcklig relevant kunskap.
- **Flexibel och anpassningsbar förvaltning**
Havsplaneringen ska behandla frågan om miljöövervakning och uppföljning för att möjliggöra anpassningsbar (adaptiv) förvaltning.

Havs- och vattenmyndighetens rapport *Tillämpning av ekosystemansatsen i havsplaneringen (2012:14)* ger en bredare bild av hur myndigheten tolkar ekosystemansatsen i förhållande till havsplaneringen och hur den kan komma till uttryck i arbetet.

Kommunernas planering av havet

Kommunerna har enligt plan- och bygglagen, PBL, planeringsansvar för Sveriges territorium, vilket även innefattar inre vatten och territorialhav. I 65 kommuner finns överlappande planeringsansvar mellan kommunen och staten när det gäller territorialhavet. Ytterligare ett 20-tal kommuner har kust mot havet, men inte havsområden som ingår i de statliga havsplaneområdena.

Få kommunala översiktsplaner innehåller i dagsläget tydliga ställningstaganden i havsområdet. Områden nära land och i kustzonen behandlas oftare i planerna än områden längre ut i territorialhavet. Ställningstagande görs ibland mellan intressen, men konsekvensutreds inte förrän projekt ska genomföras. Några kommuner har gjort tematiska tillägg till sina översiktsplaner för havsbaserad vindkraft. I Norra Bohuslän pågår arbete med att ta fram en gemensam blå översiktsplan för fyra kommuner. I Stockholms län finns regionplanering enligt PBL med ställningstaganden som rör skärgårdsmiljöerna. Stockholms landsting har tagit fram regionplanen. Göteborgsregionens kommunalförbund som är ett regionplaneorgan enligt PBL utsett av regeringen, har tagit fram en förstudie om mellankommunal kustplanering.

I översiktsplanerna redovisar kommunerna hur man vill främja en långsiktig god utveckling när det gäller bebyggelse och mark- och vattenanvändning i övrigt. Översiktsplanen är grunden för kommunernas rätt att själva besluta om detaljplaner och att tolka innebörden i allmänna intressen. Översiktsplanen ska både vara strategisk och vägledande för vardagsbesluten i plan- och byggärenden. Den fungerar därmed som kommunens verktyg i den interna handläggningen och samordningen samt i dialogen med andra aktörer i samhällsbyggandet. Översiktsplanen är också ett viktigt underlag vid överprövning och för verksamhetsutövare som letar lämplig plats för sin verksamhet.

Grannländernas havsplanering

Sveriges grannländer har kommit olika långt när det gäller planering av havsområdena. Inom Helsingforskommissionen, Helcom, finns en överenskomst om att det ska finnas samstämmig planering i Östersjön på plats senast 2020, medan havsplaneringsdirektivet anger mars 2021.

Sedan 2003 har det genomförts flera gränsöverskridande projekt för Bottenhavet, Norra Kvarken, Östersjön liksom Nordsjön, Skagerrak och Kattegatt för att förbereda införande av havsplanering. I Havs- och vattenmyndighetens rapporter *Erfarenheter från Plan Bothnia och BaltSeaPlan (2013:3)* och *Lärdomar av genomförda projekt med relevans för havsplanering (2014:24)* sammanfattas, analyseras och bedöms projekt med relevans för kommande svenska statliga havsplanering.

I Polen och Lettland har planeringsprocesser påbörjats. I Estland pågår förberedelser. Danmark ska börja planera efter att EU:s havsplaneringsdirektiv har införlivats i den nationella lagstiftningen. I Ryssland har gjorts vissa förberedelser för havsplaneringslagstiftning.

Norge har sedan 2013 förvaltningsplaner för alla sina havsområden. I förvaltningsplanerna ingår även miljöfrågor som i Sverige och EU ingår i havsmiljödirektivet. Tyskland har sedan 2009 havsplaner för alla havsområden och ska göra en första översyn av havsplanerna. Finland har regional planering av territorialhavet och förbereder ny lagstiftning utifrån kraven i EU:s havsplaneringsdirektiv. I Litauen har havsplaner nyligen antagits.

I avsnitten om respektive havsplaneområde redogörs för gränsöverskridande frågor att hantera och ta hänsyn till i havsplaneringen.

Havs rätt och EU-lagstiftning

Vid planering av havsområdena måste Sverige förhålla sig till både folkrätten och EU-rätten som ger möjligheter och begränsningar när det gäller Sveriges planering av olika användningar av havet. En havsplan kan inte begränsa en verksamhet eller ett intresse utöver vad som följer av havsrätten.

Förenta Nationernas havsrättskonvention, UNCLOS (SÖ: 2000:1) reglerar avgränsningen mellan ländernas maritima zoner (inre vatten, territorialhav, angränsande zon och ekonomisk zon) och vilka rättigheter och skyldigheter länderna har i de olika zonerna. Territorialhavet sträcker sig maximalt 12 nautiska mil från de s.k. baslinjerna och den ekonomiska zonen utgör området utanför, dock maximalt 200 nautiska mil från baslinjerna. En nautisk mil motsvarar 1 852 me-

ter. De svenska maritima områdena är dock mindre och har varierande utsträckning beroende på var de möter andra länders gränser eller zoner.

Det finns möjlighet att inrätta en angränsande zon som sträcker sig maximalt 24 nautiska mil från baslinjerna. Sverige har ännu inte inrättat en sådan zon. Den statliga utredningen, havsgränsutredningen föreslog i februari 2015 att en angränsande zon ska inrättas. Utredningens förslag är under beredning i regeringskansliet.

I territorialhavet har Sverige suveränitet, vilket innebär obegränsad rätt att reglera olika verksamheter, med undantag av andra staters rätt till oskadlig genomfart med fartyg. I ekonomisk zon har Sverige suverän rätt att utforska, utnyttja och förvalta naturtillgångar i vattnet och på havsbotten och dess underlag. Sverige har även jurisdiktion när det gäller skyddet och bevarandet av den marina miljön, uppförande och användning av konstgjorda öar och andra anläggningar, samt naturvetenskaplig forskning. Genom Sveriges medlemskap i EU har fiskeregleringen förts över till EU inom ramen för EU:s gemensamma fiskeripolitik.

I svensk ekonomisk zon har andra stater frihet till sjöfart och överflygning, och att lägga ut undervattenskablar och rörledningar. Om Sverige inrättar en angränsande zon i den ekonomiska zonen har vi bland annat rätt att skydda arkeologiska och historiska fynd.

Sverige har suverän rätt till kontinentalsockeln med avseende på naturresurser, dvs. rätt till utvinning av mineraler och icke-levande material.

Även EU-lagstiftning som rör miljö och olika sektorer påverkar havsplaneringen. När det gäller frågor som rör havet är utgångspunkten de rättigheter och skyldigheter som följer av havsrätten. De EU-direktiv på miljöområdet som har störst betydelse för havsplaneringen är havsmiljödirektivet, art- och habitatdirektivet, fågeldirektivet, vattendirektivet samt de båda direktiv som reglerar miljöbedömningar och miljökonsekvensbeskrivningar. När det gäller de havsrelaterade sektorerna är EU:s transport- och sjöfartspolitik, energipolitik och den gemensamma fiskeripolitiken väsentliga. De olika EU-lagstiftningarna är utgångspunkten för EU:s havsplaneringsdirektiv.

Allmänna intressen i havsplaneringen

Lagstiftningen (4 kap 10§ miljöbalken) anger att syftet med havsplanerna ska vara att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. Mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål för vilka områdena är mest lämpade med hänsyn till beskaffenhet och läge samt föreliggande behov. Företräde ska ges sådan användning som medför en från allmän synpunkt god hushållning ur ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt. Enligt förarbetena till havsplaneringslagstiftningen är vägning av allmänna intressen havsplaneringens främsta uppgift.

I plan- och bygglagen beskrivs vad som räknas som allmänna intressen i kommunal planering. Allmänna intressen i kommunal planering är bland annat natur- och kulturaspekter, hänsyn till omgivningen samt vissa bestämmelser i miljöbalken.

En del av de allmänna intressena är också riksintressen enligt miljöbalken. Riksintresse kan gälla för såväl områden som är skyddsvärda på grund av sina speciella natur- och kulturvärden, som för områden och anläggningar som är

av betydelse för ett speciellt nyttjande, exempelvis områden för sjöfart, energi, yrkesfiske, försvar och kommunikation. Även allmänna intressen som inte kan utgöra riksintressen, exempelvis områden för vattenbruk, kan vara viktiga i havsplaneringen.

Riksintressen

Vilka områden/anläggningar som kan omfattas av riksintresseanspråk eller är av riksintresse framgår av 3 och 4 kapitlen i miljöbalken. Ett riksintresse väger tyngre än andra allmänna intressen vid en avvägning i den fysiska planeringen och riksintressets värde eller betydelse inte påtagligt får skadas.

I 3 kap. miljöbalken regleras de verksamhetsanknutna hushållningsbestämmelserna. Flera myndigheter har enligt förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden ansvar att peka ut områden som de bedömer vara av riksintresse. I dagsläget finns det riksintresseanspråk i havet utpekade för yrkesfiske, kommunikation (sjöfart), totalförsvarets anläggningar, energi samt naturvård och friluftsliv. I många områden finns överlappande anspråk på riksintressen och olika användning kan vara i konflikt med varandra. Vid havsplanering ska en noggrann avvägning göras av vad områdena är mest lämpade för och en bedömning behöver göras i varje enskilt fall. Ett riksintresseanspråk innebär inte alltid ett förbud mot andra åtgärder i eller i närheten av området, men däremot att dess värden ska skyddas i planeringen. Om det finns motstridiga riksintresseanspråk ska havsplanen innehålla en avvägning och en prioritering av den användning som bäst främjar en långsiktig hushållning med havet. Totalförsvarets riksintressen väger enligt miljöbalken alltid tyngre än andra riksintressen.

Havsplanerna ska enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) redovisa de områden inom havsområdet som *är* av riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken, dvs. de avvägda riksintressena, liksom andra allmänna intressen av väsentlig betydelse. Redovisningen kan komma att avvika från de anspråk på riksintressen som meddelats av myndigheterna. Se även avsnittet om Avvägning mellan intressen. De statliga myndigheter som ska peka ut områden som bedöms vara av riksintressen har var och en inom sitt verksamhetsområde uppsikt över hushållningen med mark och vattenområdena. Länsstyrelsen har uppsikt inom länet över hushållningen med mark- och vattenområden.

I 4 kap. miljöbalken finns de geografiskt anknutna hushållningsbestämmelserna. Områden som har särskilt stora värden när det gäller natur- och kulturvård, turism och friluftsliv anges direkt i 4 kap. och dessa områden är i sin helhet av riksintresse.

Det gäller bland annat större kust- och skärgårdsområden som inte får utsättas för exploatering som påtagligt skadar deras värden. Samtidigt hindrar bestämmelserna inte uppförande av anläggningar för totalförvaret och utveckling av befintliga tätorter eller av det lokala näringslivet i de här områdena, om andra lämpliga alternativ saknas. Det kan också vara möjligt att utvinna fyndigheter av ämnen eller material.

Boverket har uppsikt över de områden som omfattas av 4 kap. 1–7 §§ miljöbalken.

Mål och strategier

Havsplanerna ska bidra till en hållbar utveckling. Planeringen ska utgå från mål och strategier på lokal, regional, nationell och internationell nivå, inklusive EU.

Regeringen beslutade i augusti 2015 om en svensk nationell maritim strategi. Strategin innehåller regeringens vision för utveckling av de maritima näringarna: *Konkurrenskraftiga, innovativa och hållbara maritima näringar som kan bidra till ökad sysselsättning, minskad miljöbelastning och en attraktiv livsmiljö*. Visionen vilar på tre likställda perspektiv: *Hav i balans, Konkurrenskraftiga maritima näringar och Attraktiva kustområden*. De kommande havsplanerna lyfts fram som ett viktigt instrument för att styra utvecklingen i de svenska yttre havsområdena. Strategin omfattar och integrerar många politikområden; exempelvis näringspolitik, politik för regional tillväxt, sektorpolitik som rör havet och dess användning liksom miljöpolitik. Strategin utgör därigenom ett instrument för att genomföra en svensk integrerad havspolitik.

Det övergripande målet för den svenska näringspolitiken är att stärka Sveriges konkurrenskraft och skapa förutsättningar för ökat antal jobb i fler och växande företag. Politiken ska bidra till att uppnå EU:s strategi för tillväxt och sysselsättning, EU2020.

I det svenska regionala tillväxtarbetet ingår att ta fram och genomföra en regional utvecklingsstrategi (RUS), som innehåller visioner, mål och långsiktiga prioriteringar för utvecklingen i respektive län. Utvecklingsstrategierna tas fram av regionalt utvecklingsansvariga aktörer som, beroende på län, utgörs av länsstyrelser, landsting(region), kommun eller samverkansorgan. Inom klimat och energi-, transport-, fiskeri-, friluftslivs- och, säkerhets- och försvarspolitik finns specifika mål relevanta för havsplaneringen.

På EU-nivå har kommissionen tagit fram en strategi för blå tillväxt med syfte att stärka tillväxten inom de sektorer som på olika sätt nyttjar havets resurser. Strategin fokuserar särskilt på utveckling av vattenbruk, förnybar havsbaserad energi, turism, marin bioteknik och utvinning av mineraler.

Av de 16 svenska miljö kvalitetsmålen är det främst *Hav i Balans samt levande kust- och skärgård, Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning* och *Ett rikt växt- och djurliv* som är centrala för havsplaneringen. Målet *Hav i balans, samt levande kust och skärgård* innebär att Västerhavet och Östersjön (inklusive Bottniska viken) ska ha en långsiktig hållbar produktionsförmåga och att den biologiska mångfalden bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar. Centralt för miljö kvalitetsmålet är att åstadkomma ett hållbart nyttjande av havsmiljön och dess resurser.

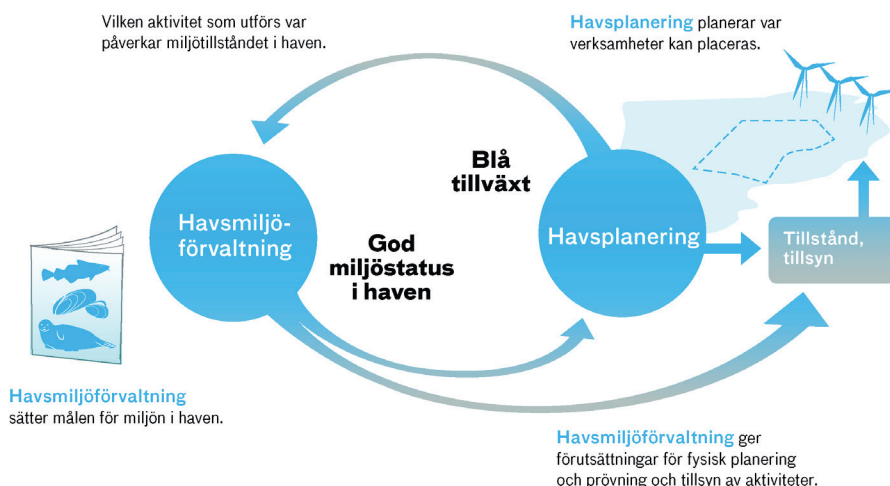
Miljö kvalitetsmålen beskrivs av ett antal preciseringar. Några preciseringar är särskilt relevanta för havsplaneringen. Det gäller exempelvis bevarade ekosystemtjänster, gynnsam bevarandestatus, hotade arter, fungerande grön infrastruktur, värnande av friluftslivet och bevarade kultur- och naturvärden, men även preciseringar om god miljöstatus enligt havsmiljöförordningen (2010:1341) och god kemisk- och ekologisk status enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660).

Havsmiljöförordningen syftar till att uppnå god miljöstatus i EU:s havsområden senast 2020. För Sveriges havsområden har Havs- och vattenmyndigheten i föreskrift (HVMFS 2012:18) beslutat om vad som kännetecknar god miljöstatus och fastställt miljö kvalitetsnormer med indikatorer. Myndigheten har även fastställt ett miljöövervakningsprogram. Ett åtgärdsprogram för att nå god miljöstatus ska beslutas under 2015, för att börja genomföras under 2016.

Havsplaneringen är ett verktyg för att anpassa användningen av havet så att utvecklingsbehov tillgodoses samtidigt som miljömålen, inklusive god miljöstatus enligt havsmiljöförordningen nås och upprätthålls. Havsplaneringen ska stödja genomförande av havsmiljöförvaltningen genom att hänsyn tas till målen om god miljöstatus och genom rumslig planering som gynnar god miljöstatus (figur 3). I det föreslagna åtgärdsprogrammet finns åtgärder där havsplaneringen har en betydelsefull roll, som exempelvis åtgärder för att öka områdesskyddet, bidra till gynnsam bevarandestatus för arter och habitat och framtagande av vägledningar för havsmiljörelaterade miljökonsekvensbeskrivningar.

Inom ramen för vattenförvaltningsförordningen finns det på motsvarande sätt mål i sötvatten och kustområdet. Sveriges fem vattenmyndigheter ska besluta om nya förvaltningsplaner, miljö kvalitetsnormer och åtgärdsprogram under 2015.

Internationella miljömål som berör havsplaneringen är bland annat de som överenskommits genom regionala havskonventioner, exempelvis Helcom *Aktionsplan för Östersjön* samt mål framtagna inom Oskar för Nordostatlanten. EU:s Östersjöstrategi har som övergripande mål *Rädda havsmiljön, Länka samman regionen* och *Öka välståndet* som på olika sätt relaterar till havsplanering. Till stöd för målen finns en särskild handlingsplan som stödjer genomförande av ett beslut inom Helcom om att det ska finnas havsplaner på plats i Östersjöområdet senast 2020.

Figur 3. Hur havsmiljöförvaltning och havsplanering hänger i ihop.

Planeringsbehov

Anspråken på användning av våra havsområden ökar och förväntas öka ytterligare i framtiden. Samtidigt har vi flera miljöutmaningar i havet såsom hantering av övergödning, effekter av miljöskadliga och farliga ämnen och en förändrad biologisk mångfald.

Den förväntade utvecklingen inom olika sektorer leder till ökat tryck på såväl havet som resurs som dess tillgänglighet. Detta i sin tur ökar risken för intressekonflikter. Sektorintressena måste ses i ett helhetsperspektiv och de kumulativa (ackumulerade) effekterna och konsekvenserna av utveckling i såväl Sverige som i våra grannländer måste beaktas och ses i ett långsiktigt perspektiv.

Havsplanering är ett viktigt verktyg för att illustrera förväntad och planerad utveckling ur ett helhetsperspektiv och visa på möjliga konsekvenser för havet. Genom arbetet med att ta fram de första havsplanerna påbörjas ett tvärsektoriellt kunskapsuppbyggande samtidigt som det skapas en ökad förståelse för förutsättningar och konsekvenser för nyttjandet av havet.

För att ge en närmare bild av vad som ska hanteras i havsplaneringen sammanfattas här planeringsbehov utifrån nuläget och förväntad utveckling i de maritima sektorerna samt i fråga om försvar, natur- och kulturvård och klimat.

För mer detaljerad beskrivning och analys hänvisas till *Havsplanering – Nuläge 2014*.

Sjöfart

Sverige är beroende av sjöfart som svarar för den dominerande delen av transportererna i den svenska utrikeshandeln – cirka 90 procent mätt i volym eller cirka 180 miljoner ton per år transporteras någon gång i transportkedjan med fartyg. Utöver det transporteras cirka 30 miljoner passagerare per år med färja till och från Sveriges grannländer. Näringslivet är beroende av ett välfungerande transportsystem där olika transportslag (sjöfart, väg och järnväg) samverkar. Som ett led i arbete med att uppnå klimatmålen kan långväga godstranporter alltmer komma att flyttas från väg till vatten.

Fartygen är viktigaste komponenten i själva sjötransportsystemet. Trafiken är dynamisk och styrs framförallt av marknadsförutsättningar. Hamnarna är viktiga som omlastningspunkter. Till sjöfartens infrastruktur hör också farleder och fartygsstråk, där farlederna oftast går inomskärs till och från en hamn och fartygsstråken går utomskärs där det inte finns någon avgränsning i sidled. De riksintressen Trafikverket har meddelat avser både strategiska hamnar, farleder och viktigare fartygsstråk.

Fram till 2050 förväntas sjötransporterna till havs mätt i tonkilometer mer än fördubblas. För svenska sjötransporter inom svenskt territorialvatten spås en motsvarande ökning om nästan 80 procent. Samtidigt har storleken på de fartyg som anlöper svenska hamnar ökat kontinuerligt under en lång följd av år. Ökningen av sjötransporterna kan öka riskerna för olyckor och oönskade utsläpp i havet. Även om också djupgåendet har ökat så är det framför allt längden och bredden på fartygen som har ökat snabbast. Större fartyg leder tillsammans med höga säkerhetskrav till större krav på farlederna. Fartygen närmar sig, eller har nått, de storlekar som farlederna kan klara utan breddning och fördjupning.

Infrastruktur

Det kan i framtiden bli aktuellt med nya fasta förbindelser som passerar havet. Vissa inledande utredningar och undersökningar har gjorts för förbindelser i Öresund (tunnelbana Malmö–Köpenhamn och tåg- och vägtunnel Helsingborg–Helsingör), liksom i Norra Kvarken (bro Umeå–Vasa). Det har även diskuterats en fast förbindelse mellan Sverige–Åland–Finlands fastland.

Det finns fiberoptiska kablar för elektronisk kommunikation utlagda på havsbotten, som förbinder Sverige med våra grannländer. Även radiolänkar ingår i kommunikationsstrukturen, exempelvis mellan Sverige och Danmark över Öresund samt mellan det svenska fastlandet och Gotland. Radiolänkar behöver en fri-sikt korridor mellan sändare och mottagare.

Nord Stream är en naturgasledning (två parallella rör) mellan Ryssland och Tyskland som passerar Sveriges ekonomiska zon. Det finns planer på ytterligare ledningar. Det finns även en naturgasledning mellan Danmark och Sverige.

Energi

Samhällsutvecklingen innebär ett beroende av el, vilket förutsätter ett robust och driftsäkert överföringsnät och en alltmer integrerad europeisk elmarknad. Behov av god tillgång till energi är av central betydelse för näringslivet, i synnerhet för den energiintensiva basindustrin. Elberoendet innebär att långvariga elavbrott inte accepteras.

I Sverige utgörs den havsbaserade elproduktionen av ett fåtal vindkraftsanläggningar placerade utmed kusten. Produktionen utgör i nuläget bara en mindre del av den svenska elproduktionen och uppgick 2013 till cirka 0,6 TWh, vilket var ca 0,4 procent av den totala produktionen. Det finns dock flera tillstånd för installation av havsbaserad vindkraft som ännu inte nyttjats på grund av otillräckliga marknadsförutsättningar. Dessa tillstånd motsvarar en sammanlagd årlig elproduktion på cirka 8,8 TWh, vilket ska ställas mot en av riksdagen beslutad planeringsram om 10 TWh 2020. Därtill finns pågående tillståndsärenden motsvarande flera TWh installerad effekt. När det gäller vindkraftsteknik är trenden allt större turbiner, högre torn och större vingbredd. Det utvecklas också teknik för lokalisering på större djup än vad som idag är möjligt. Flytande vindkraftverk kan komma att finnas tillgängligt inom ett tiotal år. Energimyndigheten har meddelat riksintressen för havsbaserad vindkraft utifrån kriterier såsom årsmedelvind, djup och områdestorlek. Dessa riksintressen motsvarar i stor utsträckning befintliga och planerade vindkraftsprojekt.

En större försöksanläggning för vågkraft är under uppbyggnad på västkusten. Anläggningen som byggs stegvis förväntas stå färdig år 2020. För vågkraft har ingen samlad kartering av lämpliga områden gjorts och det är osäkert om vågkraft kommer att växa i svenska vatten. Tekniken förväntas i första hand kommersialiseras utomlands.

En utvecklad havsbaserad elproduktion kan komma att bli en viktig faktor för att möjligheten att uppnå såväl EU:s som Sveriges klimatmål. EU har beslutat att andelen förnybar energi ska öka till år 2030. Målet kan innebära ökade anspråk på havsområdet för förnybar energi, vilket avspeglas i att regeringen 2014 gav Energimyndigheten i uppdrag att utreda förbättrade stödmekanismer för havsbaserad vindkraft.

Det finns också en strävan att öka den europeiska integrationen av elnäten. Sådan energiöverföring omfattar installation, drift och underhåll av sjökabelförbindelser. Det finns elförbindelse i form av sjökabel med Finland, Danmark, Tyskland och Polen. Vidare anläggs för närvarande en ny förbindelse med Litauen, liksom planeras ytterligare en med Tyskland.

I energisammanhanget kan också nämnas att de svenska kärnkraftverken använder havsvatten för kylning, men detta sker i direkt anslutning till kusten och inte i havsplaneområdena.

Utvinning och lagring av material

Sveriges geologiska undersökning, SGU, har tagit fram underlag om förekomster av mineral, olja, naturgas och skiffergas, liksom områden med sand och grus på den svenska kontinentalsockeln. Det förekommer idag dock mycket begränsad utvinning på den svenska kontinentalsockeln och det finns inte heller riksintressen meddelade för områden med fyndigheter av ämnen eller material i havet.

För närvarande finns ett tillstånd för marin sand- grus och stentäkt. Det är vid Sandhammarbank söder om Ystad. Sanden används för att motverka pågående stranderosion i närområdet. Marin sand och grus kan vara ett alternativ till naturgrus på land och det finns näringsintresse för ökat sand- och grusuttag. En åtgärd inom den svenska maritima strategin är att se över om och under vilka förutsättningar utvinning av marin sand och grus kan ske på svensk kontinentalsockel i syfte att bidra till en hållbar materialförsörjning.

I fråga om prospektering av olja avslog regeringen 2009 en begäran om förlängning av ett undersökningstillstånd i sydöstra Östersjön. Sverige har heller inte i svensk lagstiftning införlivat de delar av EU:s offshoredirektiv (2013/30/EU) som krävs för att tillåta gas- och oljeutvinning i svenskt sjöterritorium eller ekonomisk zon. I närområdet förekommer dock utvinning av olja på polsk och rysk kontinentalsockel, liksom undersökningar på den lettiska sockeln. Det förekommer skiffergas i Östersjön, men bedömningen är att det under överskådlig tid inte är aktuellt med utvinning på den svenska kontinentalsockeln.

Geologisk lagring av koldioxid får endast ske i Sveriges ekonomiska zon och de områden som inte ingår i fastigheter i svenskt territorialhav från en nautisk mil utanför baslinjen, dvs. motsvarande havsplaneområdet. Sveriges geologiska undersökning har identifierat två områden i Östersjön och ett i Kattegatt där det finns geologiska förutsättningar för potentiell koldioxidlagring. Det pågår gränsöverskridande projekt om att ta fram en lagringsatlas och se över lagringspotentialen i Östersjön.

Yrkesfiske

Yrkesfiske är viktigt regionalt och lokalt och bidrar till kustsamhällens identitet och livskraft. Fisket bedrivs mer eller mindre intensivt i alla Sveriges havsområden, men det finns en dynamik i fisket som gör fisketrycket varierar geografiskt och över tid. Småskaligt fiske sker normalt inom begränsade områden och i bland stationärt, medan annat fiske sker flexibelt och över stora områden. Var fiske bedrivs varierar mellan säsong, men också hur fiskemöjligheterna, dvs. fiskbestånden och regleringen av dessa, utvecklas.

En grundförutsättning för yrkesfisket är tillgång till goda fiskbestånd, som i sin tur är beroende av olika livsmiljöer under sina livsstadier. Särskilt kustområdena utgör lek- och uppväxtområden för många marina organismer, även om det finns lekområden även längre ut från kusten. Det finns behov av att skydda miljöerna som utsätts för hårt tryck. Riksintresset för yrkesfiske omfattar framförallt fångstområden, men även hamnar, vandringsområde och ett fåtal lek- och rekryteringsområden.

Det pågår en kontinuerlig utveckling av fiskförvaltningen. Det pågår förhandlingar om en långsiktig förvaltningsplan för flera arter inom EU. Planen omfattar sill, skarpsill och torsk i Östersjön. Det pågår även en utveckling av mer selektiva redskap för att minska mängden oönskad bifångst. Som ett led i en reformerad gemensam fiskeripolitik inom EU beslutad 2013 kommer fler beslut i förvaltningen att fattas på regional nivå för Östersjön och Nordsjön.

Samtidigt pågår sedan en längre period en rationalisering i den svenska fiskerinäringen som innebär färre yrkesfiskare och fiskefartyg.

Vattenbruk och blå bioteknik

Vattenbruk bedrivs nästan uteslutande nära kusten och inte inom havsplaneområdet. Det finns ingen samlad kartläggning av utvecklingsområden för vattenbruksverksamhet i havsplaneområdena. Inom havs- och fiskeprogrammet kan dock stöd komma att ges till kommuner för att i kommunala översiktsplaner inkludera vattenbrukets placering.

I en framtid kan det bli aktuellt med odlingar i utsjön. Det pågår forskning och teknikutveckling både vad gäller arter och odlingsmetoder. Det pågår bland annat försök med odling av makroalger och andra marina organismer i Västerhavet. Olika alger kan bl.a. användas i livsmedelsproduktion eller för framställning av biobränsle. Genom ökad kunskap och utveckling av blå bioteknik kan det i en framtid bli aktuellt med utvinning av genetiska resurser även för andra användningar industriellt eller som läkemedel.

Försvar

Försvarsmaktens uppgift är att upprätthålla och utveckla ett militärt försvar med förmåga till väpnad strid. För att uppnå och behålla förmågan till väpnad strid på och under vattnet finns marina övnings- och skjutfält inrättade runt Sveriges kust. Försvarets radioanstalt bedriver signalspaning som är störningskänslig och har behov av skydd för att motverka störningar från andra verksamheter i närområdet, och i vissa fall även på långa avstånd.

Försvarsmakten har pekat ut riksintressen (3 kap. 9 § andra stycket miljöbalken) och deras influensområden, samt andra områden av betydelse för totalförsvarets militära del (3 kap 9§ första stycket miljöbalken). Riksintressena avser skjut-, spräng-, hamn- och flygverksamhet, radar, sensorer, kommunikationsanläggningar med mera.

Friluftsliv (inkl. fritidsfiske) och besöksnäring

Friluftsliv och besöksnäring/turism spänner över många aktiviteter och politikområden. Det marina friluftslivet innebär många skilda aktiviteter som båtliv, kajakpaddling, skridskoåkning, bad, dykning, fågelskådning och andra naturupplevelser. Bland annat finns det ca 800 000 fritidsbåtar i Sverige. Det

finns också goda förutsättningar för fritidsfiske i Sverige och det uppskattas att ca 800 000 människor boende vid kusten bedrev fritidsfiske 2013.

Närheten till havet gör kustlandskapet attraktivt för boende, rekreation och turism. Den kustnära besöksnäringen, som är betydande och växande, kan ses som en basnäring i många kommuner och är viktig för regional och lokal utveckling.

Friluftsliv och turism kan både vara i konflikt och samverka med varandra. Exempelvis kan exploatering av natursköna platser för turismaktiviteter och båtliv vara i konflikt med friluftslivet.

Friluftsliv och turistverksamhet sker framförallt nära kusten och i mindre utsträckning i havsplanområdena. Utpekade riksintressen för naturvård och friluftsliv (inklusive fritidsfiske) enligt 3 kap. 6 § miljöbalken, liksom de områden som anges i 4 kap 2 § i samma lag, där turismens och friluftslivets, främst det rörliga friluftslivets, intressen ska beaktas, sträcker sig ut i havsplaneområdena.

Kulturmiljö

Sverige har viktiga kulturmiljöer i kust- och skärgårdslandskapet, bland annat fiskelägen, badorter, hamnar, befästningar, fyr- och lotsplatser samt kustanknuten industri. Dessa platser ligger inte geografiskt inom det statliga havsplaneområdet, men havsplaneringen kan ha indirekt påverkan på miljöerna, exempelvis genom påverkan på landskapsbilden eller att förutsättningarna för yrkesfisket ändras. Mer direkt berörs havsplanerna av det omfattande kulturarv som finns under vatten och som främst består av fartygslämningar och submarina landskap, sjunkna boplatser och rester från olika tidsåldrar. Det saknas dock kunskap såväl vad gäller detaljer, som översikter och sammanställningar om kulturvärdena i havet.

Riksantikvarieämbetet har påbörjat ett arbete med att ta fram urvalskriterier för att identifiera områden av riksintressen för kulturmiljövården till havs. Arbetet kommer att genomföras i dialog med bland annat länsstyrelsen och Statens maritima museer. Ett planeringsunderlag i form av beskrivning av värden som utgör riksintressen till havs kan utgöra grunden till ett förslag om skyddade områden för havsplaneringen att ta hänsyn till. Kulturmiljöerna och kulturarvet bidrar också till en kulturturism som bedöms ha potential att öka.

Naturskydd

Befintliga naturreservat, Natura 2000-områden och nationalpark i havet omfattar ca 9 900 km² eller 6,3 procent av svenskt inre vatten, territorialhav och ekonomisk zon. Sverige har som ett etappmål inom miljömålen att öka andelen till minst 10 procent till 2020. Samtidigt ska de skyddade områdena vara geografiskt representativa och ekologiskt sammanhängande, vilket de inte är i dagsläget. Fågel- och sålskyddsområden, Natura 2000-områden enligt EU:s fågeldirektiv och ytterligare några kategorier områden ingår inte i andelsmålet, men är viktiga i havsplaneringen. Några av områdena är också s.k. Helcom eller Oskar MPA-områden. MPA står för "marine protected area" som betyder marint skyddat område på svenska.

De marina områden som är skyddade utgör en del av den gröna infrastrukturen i havsområdena. Havets gröna infrastruktur, som bara delvis är skyddad, utgörs av livsmiljöer för olika arter, spridningsvägar och flytt- och vandringsstråk för fågel, fisk och andra djurarter. Det saknas ännu en enhetlig och sam-

lad kunskap om den gröna infrastrukturen i havsområdet, det vill säga om hur viktiga marina livsmiljöer och processer hänger samman i tid och rum.

Det pågår övervakning och undersökningar i havsområdet, såväl vad gäller oceanografiska förhållanden som maringeologi, djup och biologisk mångfald inklusive fiskbestånd. Det finns särskilda områden och lokaler i havsplaneringsområdet för övervakning av sediment ifråga om metaller och organiska miljögifter för havsplaneringen att ta hänsyn till.

Säkerhet och risker

Östersjön är ett hårt trafikerat hav och står för ca 15 procent av världens sjötransporter. Idag beräknas ca 2000 fartyg förflytta sig på Östersjön vid varje givet tillfälle, vilket ger 3500 – 5000 fartyg per månad. Ökade sjötransporter leder till ökad risk för sjöolyckor, framförallt grundstötning och kollision. Redan i dag beräknas en större olycka (300–500 ton) inträffa vart fjärde år i Östersjön eller Västerhavet, även om risken varierar mellan områden. Störst risk för en stor oljeolycka är i Öresund och Kattegatt. Riktigt stora olyckor (5000–150 000 ton) beräknas inträffa med 26 års intervall i samma områden.

Olyckor kan medföra utsläpp i havet av olja, kemikalier eller andra ämnen vilka medför negativa konsekvenser för människor och miljö. Även kärnkraft och petrokemisk industri kan påverkas om utsläpp av olja eller andra skadliga ämnen sker i närheten av kylvattenintag. Stopp i produktionen kan få stora ekonomiska konsekvenser. Kärnkraften är också i sig en verksamhet omgärdad av hårda säkerhetskrav och det sker sjötransporter av kärnavfall.

Förutom sjöfart kan även andra verksamheter i havet, t.ex. vindkraft medföra olyckor.

Det finns också risker med läckage från vrak och utsläpp från materiel som dumpats eller deponerats i havet, t.ex. från ammunition, kemiska stridsmedel och/eller sedimentbankar med ansamlingar av miljöskadliga ämnen.

Störningar som uppstår till följd av olyckor till havs kan påverka möjligheterna att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner. Havsplaneringen har att ta hänsyn till risker, men kan även vara ett verktyg för att minska dessa, exempelvis genom att bidra till utveckling av trafikreglering till havs i tid och rum.

Klimat

Havsplaneringsdirektivet pekar på vikten av att ta vederbörlig hänsyn till effekterna av klimatförändringar när havsplaner utarbetas. Medlemsstaterna bör säkerställa att planeringsprocesserna leder till en övergripande planering där man anger de olika användningarna av haven och tar hänsyn till långsiktiga förändringar till följd av klimatförändringen.

Klimatförändringar kommer att påverka haven och människans möjlighet att nyttja havets som resurs på många olika sätt vilket havsplanerna måste förhålla sig till. Klimatförändringar kommer med stor sannolikhet att förändra ekosystemen, isläggningssmönster, strömmar och syresättning, vind- och vågmönster. Människans utsläpp av koldioxid innebär även en ökad försurning av haven med potentiellt långtgående konsekvenser för organismer och ekosystem. De klimatologiska förutsättningarna och deras förväntade ändring i tid, både avseende medelvärden och variabilitet, är således viktiga parametrar för planeringsprocessen. Planeringen behöver därför utgå från den bästa aktuella

kunskapen om det befintliga och förväntade klimatet i havsplaneområden samt regelbundet ta in ny kunskap om klimatförändringen i uppdateringscyklerna. Klimatet har även en rad mer indirekta kopplingar till havsplaneringen. Havsplaneringsdirektivet påpekar t.ex. att sunda marina ekosystem och deras olika tjänster, om de integreras i planeringsbesluten, ger betydande fördelar i fråga om livsmedelsproduktion, rekreation och turism, begränsning av och anpassning till klimatförändringar, kontroll av kustförändringar och förebyggande av katastrofer.

Klimatfrågan kopplar även till själva anspråken på nyttjandet av havet. Med tanke på det överhängande behovet att minska utsläppen av växthusgas inom förhållandevis kort tid, kommer sannolikt anspråken att nyttja havsområden för produktion av olika former av fossilfri energi att öka, t.ex. havsbaserad vind- eller vågkraft. Begränsning av klimatförändringen kan även innebära förändrade transportmönster, t.ex. överflyttning från väg till sjöfart, förutsatt att sjöfarten kan använda sig av fossilfria bränslen eller effektiv utsläppssnål framfart. Havsplaneringen behöver därför ses i ljuset av befintlig nationell och internationell klimatpolitik och dess sannolika förändringar, t.ex. skärpningar av utsläppsmålen eller mer konkreta utsläppsbanor som sannolikt behövs om världen ska nå målet att begränsa den globala uppvärmningen till två grader.

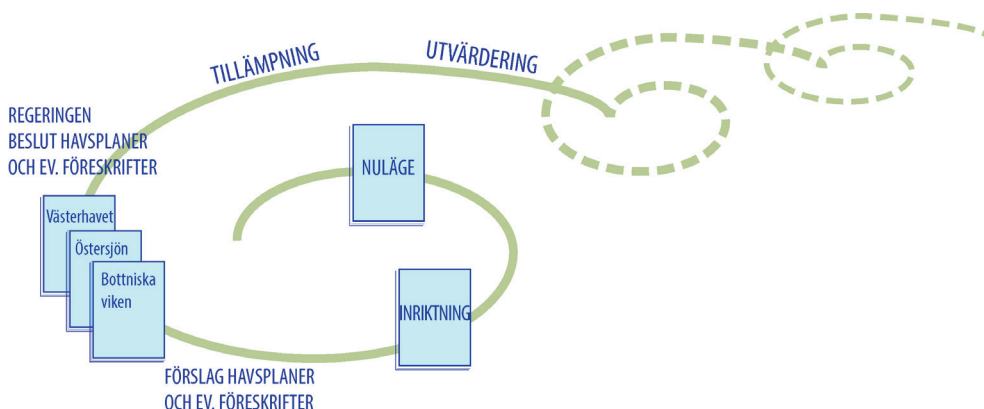
Även utifrån ett klimatanpassningsperspektiv kan det finnas anspråk som havsplaneringen behöver ta hänsyn till. Som anpassning mot kusterosion, t.ex. i svenska kustkommuner, används redan idag metoder såsom sandfodring. En ökad användning av sandfodring innebär ett ökat behov av sand och troligvis ökade anspråk på sandsugning från havets botten.

Klimatet kopplar alltså till havsplaneringen genom direkta effekter på vissa former av nyttjanden, genom påverkan av ekosystemens status och tjänster för begränsning av och anpassning till klimatförändringen, men även genom påverkan av själva anspråken på hur havet bör nyttjas. Hur klimatet kan hanteras inom havsplaneringen är således en mycket komplex fråga varför nationsövergripande samarbete är nödvändigt.

Planeringsprocess

Planering i cykler

Havsplanering är en process som genomförs över flera år. Planeringen kan beskrivas i cykler, där man går från inhämtning av information och analys av nuläget till planering där havsplanerna blir resultaten av planeringsprocesserna. Därefter tillämpas planerna och en uppföljning görs löpande. Enligt havsplaneringsförordningen ska nya förslag till havsplaner tas fram vid behov eller minst vart åttonde år.

Figur 4. Planeringscykel.

Havsplanering är en lärandeprocess där kunskap, nya planeringsanspråk och intressen tas tillvara och används i kommande cykler.

Deltagande och dialog

För att säkerställa helhetsperspektivet i respektive havsplan och därmed skapa möjlighet för välgrundade avvägningar behöver berörda ges möjlighet att på olika sätt delta och bidra i arbetet. Ambitionen är att ett brett deltagande ska ge deltagarna nytta också för egen del av att delta i arbetet med planerna och i nästa steg dela ansvaret för tillämpning av planerna.

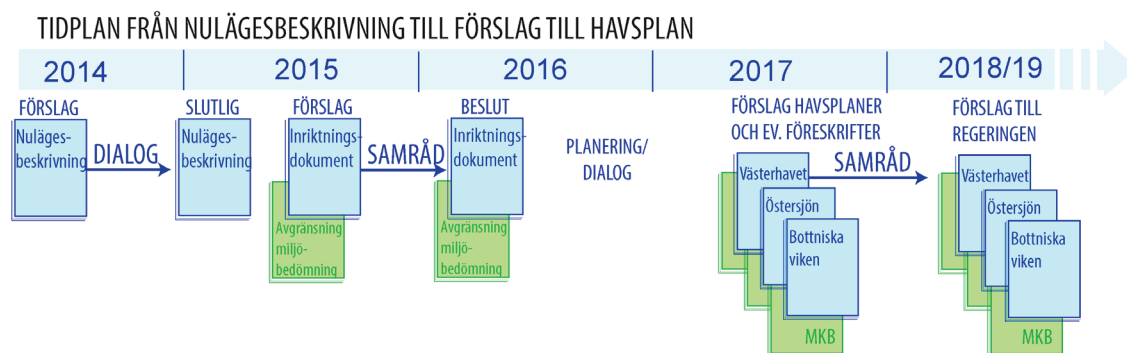
Havsplaneringen ska vara en öppen process och ge möjlighet till medverkan för de som berörs på nationell, regional och kommunal nivå, men även bransch- och intresseorganisationer, liksom forskningsinstitutioner ska beredas möjlighet att på olika sätt medverka. Arbetet kommer också att innebära samverkan med grannländer och internationella organisationer. Formen för deltagande i processen kommer att se olika ut för olika deltagare, såväl över tid i processen som på vilket sätt. Formella samråd kommer att genomföras för inriktningsdokumentet, miljöbedömningsarbetet och förslag till respektive havsplan. Utöver de formella samråden arbetar Havs- och vattenmyndigheten med ett kontinuerligt dialog- och samverkansarbete under hela havsplaneringsprocessen.

Deltagande och dialog ska bidra till att

- havsplanerna uppfattas som gemensamma och av stort värde för utvecklingen av nyttjande och bevarande av de svenska haven,
- förståelse och acceptans uppnås så att föreslagna planer kan beslutas av regeringen och verka som riktningsgivare för nyttjande och bevarande,
- havsplanerna fokuserar på de mest relevanta frågorna och bygger långsiktig kunskap och förståelse kring nyttandet av havet och
- skapa förutsägbarhet för aktörer, inklusive näringsidkare.

Tidsplan och process för utarbetande av havsplaner

Havs- och vattenmyndigheten har målsättningen att förslag till havsplaner ska överlämnas till regeringen 2018/19. Den exakta tidpunkten för överlämnande av förslag till regeringen är beroende av de synpunkter som lämnas i de samråd som ska genomföras av planförslagen. Den förhållandevis snäva tidsplanen motiveras av att det kan vara en fördel att få fram första planeringscykelns havsplaner relativt snart, så att de kan stödja och underlätta det kommunala planarbetet, att processen i sig kommer att påskynda arbetet med att ta fram bättre planeringsunderlag för framtida planeringscykler och att möjligheten ökar att påverka och bidra till samordning med våra grannländers havsplanering.

Figur 5. Tidsplan.

Utvecklingen av Sveriges havsplaner föreslås ske i en stegvis planeringsprocess som presenteras närmare nedan. Detta förslag till inriktningsdokument med avgränsning av miljöbedömning utgör en del i det första steget.

Steg 1. Bedömning av nuläge och fastställande av inriktning 2013–2016 (pågående steg)

Första steget i planeringsprocessen utgörs av förberedelser för planering där en nulägesbeskrivning tas fram och där havsplaneringens inriktning fastställs i ett inriktningsdokument. En avgränsning görs för de kommande miljökonsekvensbeskrivningarna.

Nulägesbeskrivningen ger en överskådlig bild av förutsättningar för att nyttja havsområdenas resurser och de intressen och anspråk som finns i dagsläget, samt den förväntade utvecklingen. Rapporten har tagits fram i dialog där berörda har deltagit i möten och haft möjligheter att lämna synpunkter på innehållet.

Inriktningsdokumentet anger havsplaneringens inriktning och ska stödja och vägleda arbetet med att utveckla havsplaner, men också skapa tydlighet för berörda kring den fortsatta planeringsprocessen. För att få bred förankring för havsplaneringens inriktning genomförs ett samråd av dokumentet. Efter samrådet fastställer Havs- och vattenmyndigheten dokumentet, som blir vägledande för den fortsatta processen.

Avgränsningsdokumentet beskriver avgränsning av det fortsatta miljöbedömningsarbetet och presenterar vad miljökonsekvensbeskrivningarna ska fokusera på och hur arbetet ska bedrivas. Havs- och vattenmyndigheten har valt att låta avgränsningsdokumentet ingå som en del i inriktningsdokumentet.

Sverige kommer i samband med det nationella samrådet om inriktningsdokumentet underrätta våra grannländer i enlighet med Esbokonventions krav på underrättelse. Underrättelsen ombesörjs av Naturvårdsverket.

Steg 2. Utarbetande av förslag till havsplaner och ev. föreskrifter, 2015/17

I andra steget sker själva planeringsarbetet, dvs. *förslag till havsplaner och eventuellt föreskrifter* utarbetas. *Preliminära konsekvensbedömningar* tas också fram. Arbetet genomförs med det organisatoriska upplägg som beskrivs översiktligt nedan och sker i samverkan och dialog med berörda. Under hösten 2015 påbörjas en tematisk fördjupning. Därefter följer arbetet med att ta fram utkast till planförslag och föreskrifter som i olika omgångar diskuteras med berörda i tvärssektoriella möten och i en hearing. Förslag till havsplaner går sedan ut på samråd i enlighet med steg 3 nedan.

Steg 3. Samråd om förslag till havsplaner, ev. föreskrifter och konsekvensbeskrivningar, 2017/18

Förslag till havsplaner som består av plandokument med plankartor och planbeskrivningar, samt ev. *förslag till föreskrifter* går ut på samråd. Till förslagen bifogas redogörelser för de överväganden inklusive avvägningar mellan intressen som ligger till grund för förslagen, liksom *preliminära miljökonsekvensbeskrivningar och samhällsekonomiska bedömningar*.

Steg 4. Förslag till havsplaner och ev. föreskrifter färdigställs och överlämnas till regeringen, 2018/19

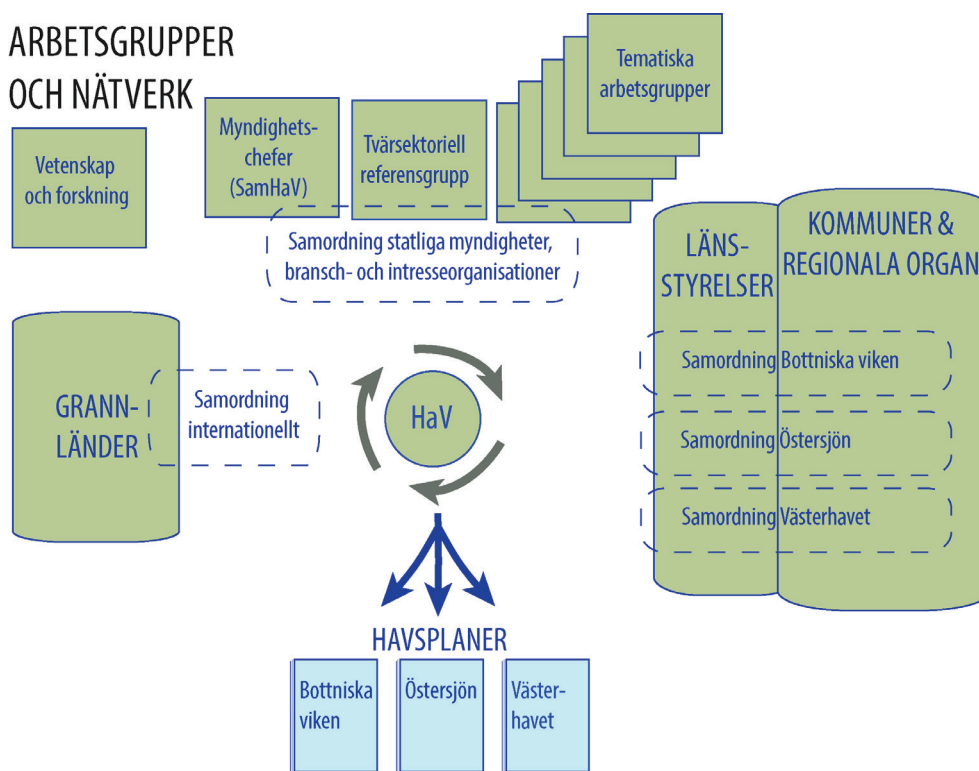
Havs- och vattenmyndigheten bearbetar inkomna synpunkter, för att därefter bearbeta och färdigställa *slutliga förslag till havsplaner och ev. föreskrifter*. Planerna överlämnas till regeringen tillsammans med en *redogörelse för inkomna synpunkter* och det övriga underlag som har betydelse för bedömningen av förslaget och som krävs enligt havsplaneringsförordningen. Till förslagen bifogas slutliga *miljökonsekvensbeskrivningsdokument* som redogör för miljökonsekvenserna av respektive planförslag samt vilka bakomliggande miljöaspekter som har hanterats.

Övergripande upplägg för arbetet

Havs- och vattenmyndigheten har ansvaret att leda och samordna planeringen samt utarbeta förslag till havsplaner. Myndigheten ansvarar också för att strategisk miljöbedömning och samhällsekonomiska konsekvensbedömningar genomförs.

I arbetet med havsplanering har Havs- och vattenmyndigheten en sektorsövergripande roll. Vid myndigheten finns en planeringsfunktion som är navet för arbetet med att utarbeta havsplanerna. Uppgiften är att se till att planeringsmål och -strategier får genomslag i planeringen och att olika sakområden ses i en helhet där såväl synergier som konflikter beaktas. Planeringsfunktionen ansvarar också för att samordna, driva och kommunicera den övergripande processen så att de tre havsplanerna tas fram med ett nationellt perspektiv och koordineras såväl nationellt som internationellt.

Till stöd för arbetet inrättar och leder Havs- och vattenmyndigheten olika arbetsgrupper. Nedan föreslås övergripande upplägg för arbetet och vilka grupper som kan komma att formas.

Figur 6. Övergripande upplägg.

Planeringsgrupp

En planeringsgrupp med bred kompetens på Havs- och vattenmyndigheten samordnar och leder planeringsprocessen, samt leder arbetet med att utarbeta planförslag. I arbetet ingår att beställa och inhämta de underlag och synpunkter ifrån arbetsgrupper på nationell och regional nivå, som behövs för att utarbeta planförslagen.

Nationell och tematisk samverkan

Tvärsektoriell myndighetschefsgrupp

Gruppen har deltagande av myndighetschefer från de nationella myndigheter som är berörda av havsplaneringsarbetet samt myndighetschefer från samordnande länsstyrelser. Kommunerna representeras av Sveriges kommuner och landsting, SKL. Syftet med chefsgruppen är att bekräfta koordineringen mellan myndigheterna genom hela planeringsprocessen och diskutera övergripande strategiska planeringsfrågor. Havs- och vattenmyndigheten kommer att använda sig av befintliga samordningsformer såsom Samordningsgruppen för havs- och vattenmiljöfrågor, SamHav, för att uppfylla syftet med gruppen.

Tvärsektoriell referensgrupp

Havs- och vattenmyndigheten leder referensgruppen som är sammansatt av representanter på chefsnivå från i första hand centrala myndigheter och samordnande länsstyrelser. Kommunerna representeras i arbetsgruppen av Sveriges kommuner och landsting, SKL. Referensgruppen kommer att ha en viktig funktion för avstämning av helhetsperspektiv, konsekvensbedömningar, förankring och acceptans genom hela planeringsprocessen.

Tematiska arbetsgrupper

Tematiska arbetsgrupper upprättas för att samlat kunna diskutera och utarbeta sektorunderlag och sektorperspektiv som bidrag till utarbetandet av planerna. De tematiska grupperna leds av Havs- och vattenmyndigheten och består främst av representanter från centrala myndigheter och kustlänsstyrelser. De tematiska grupperna har ett nationellt perspektiv, men ska vid behov fokusera på respektive plans specifika förutsättningar. Tematiska grupper inrättas för sjöfart, energi, fiske, regional tillväxt, naturvård och försvar och säkerhet.

Bransch- och intresseorganisationer

Planeringsarbetet kräver kunskap och synpunkter från bransch- och intresseorganisationer. Förslagen till havsplaner behöver också förankras hos berörda intressenter. Organisationerna kommer att bjudas in till gemensamma möten med de tematiska arbetsgrupperna och den tvärsektoriella referensgruppen. Härutöver förutses löpande tematiska diskussioner med berörda bransch- och intresseorganisationer kring olika problemställningar, förslag till planeringslösningar osv. Innan planförslagen färdigställs för formellt samråd kommer även en hearing att hållas.

Samordning mellan havsplaneområden

Utarbetande av havsplaner kräver samordning mellan planområdena. Havs- och vattenmyndigheten leder samordningen med stöd av samordnande länsstyrelser. Samordning kommer att ske på både chefs- och handläggarnivå.

Regionalt arbete och samverkan med kommunerna

Havsplaneringen är komplex och förutsättningarna skiljer sig åt mellan de olika planområdena, dels de naturgivna förutsättningarna och planeringsbehoven, men också antal berörda att involvera och samarbeta med inom respektive område. Hur arbetet organiseras inom respektive havsplaneområde kan därför skilja sig åt. Nedan beskrivs huvudsakligt upplägg av det regionala arbetet.

Samordnande länsstyrelser

Samordnande länsstyrelser i Kalmar, Västernorrlands och Västra Götalands län ansvarar för regionala samverkansprocesser inom respektive planområde och samordnar arbetet för berörda kustlänsstyrelser. Länsstyrelsen i Västra Götaland har även ansvar för att utveckla det länsstyrelsegemensamma arbetet med it-system, datainsamling och bearbetning av underlag för havsplanering. De samordnande länsstyrelserna deltar i tvärssektoriell referensgrupp och i tematiska arbetsgrupper.

Kustlänsstyrelser

Länsstyrelserna har en viktig roll i samordningen mellan statlig och kommunal planering, liksom när det gäller kopplingen mellan land och hav. De 14 kustlänsstyrelserna deltar aktivt i Havs- och vattenmyndighetens arbete för kommunal medverkan och i annat stödande arbete gentemot kommunerna. Länsstyrelserna tar också vid behov fram kompletterande regionalt planeringsunderlag, exempelvis från kommuner och utvecklingsansvariga aktörer eller internt från länsstyrelsen i frågor som faller inom länsstyrelsens normala ansvarsområden. Representanter från kustlänsstyrelserna deltar i tematiska arbetsgrupper. Kustlänsstyrelsen erhåller sedan 2012 finansiering för havsplaneringen.

Samverkan med regionala organ

Aktörer med regionalt utvecklingsansvar i respektive län leder och utvecklar det regionala tillväxtarbetet. Det regionala utvecklingsansvaret innehas, beroende på län, av landsting/kommun, ett samverkansorgan eller en länsstyrelse. Det finns också ett regionplaneorgan för Göteborgsregionen och regionplanering som genomförs av Stockholms läns landsting som behöver samordnas med den statliga havsplaneringen.

De regionala aktörerna ska ges möjlighet att medverka i planförslagsarbetet. Kustlänsstyrelserna kommer att stödja Havs- och vattenmyndigheten i arbetet med samverkan med de regionala aktörerna.

Samverkan med kommuner

Berörda kommuner ska ges möjlighet att medverka i planförslagsarbetet. Kommunerna har en viktig roll för havsplaneringen eftersom den statliga och kommunala planeringen överlappar i större delen av territorialhavet. Kommunerna ansvarar också för planeringen av havsområdet närmast kusten och på land vilket påverkar den statliga havsplaneringen. För att koordinera lokala förutsättningar och det nationella perspektivet är det nödvändigt med samverkan mellan staten och kommunerna.

Förutom att kommunerna förväntas bidra med underlag och synpunkter vid utarbetande av havsplanerna, syftar samverkan till att skapa beredskap för kommande samråd av planförslagen.

Kustlänsstyrelserna deltar aktivt i Havs- och vattenmyndighetens arbete för kommunal medverkan och i annat stödande och samordnande arbete gentemot kommuner.

Representanter för kommuner och regioner som representerar olika förutsättningar och landsdelar bjuds in till arbetsgruppen för regional tillväxt. På nationell nivå kommer Sveriges kommuner och landsting, SKL, att ges möjlighet att delta i den tvärssektoriella referensgruppen. Samverkan i övrigt kommer att ske inom

såväl befintliga samarbetsforum (exempelvis planeringsträffar inom länen) som genom riktade workshoppar och möten där havsplaneringen är i fokus.

Internationell förankring

Internationell förankring och koordinering kommer framförallt att ske genom befintliga organisationer och samarbetsformer. Förankring och koordinering sker löpande genom kontakter med grannländer, samarbete inom Helcom-VASAB:s gemensamma arbetsgrupp för havsplanering (i fråga om strategiska frågor) och genom gränsöverskridande projekt. Havs- och vattenmyndigheten leder projektet Baltic SCOPE som fokuserar på planering i Östersjöns havsplaneområde. Projektet genomförs med sju grannländer. Esbo-underrättelse och samråd kommer också att bidra till internationell förankring och en möjlighet för grannländer att lämna synpunkter på planförslag och miljökonsekvensbeskrivningar. Havs- och vattenmyndigheten ansvarar för den internationella koordineringen, men nationella myndigheter förväntas bistå Havs- och vattenmyndigheten med expertkunskap i det internationella arbetet. Naturvårdsverket ombesörjer samråd enligt Esbo-konventionen.

Vetenskaplig kunskap och forskning

Havs- och vattenmyndigheten kommer att på olika sätt utveckla samarbetet med universitet och högskolor både direkt och genom forskningsrelaterade havsplaneringsprojekt. Havsplaneringen har behov av fördjupad och aktuell kunskap och att ta del av nya forskningsrön inom många områden. Forskningen kan även erbjuda metoder och bidra till kvalitetssäkring i havsplaneringen. Förutom samverkan kring specifika frågor bjuds forskningsinstitutioner in i den dialogprocess som sker fortlöpande när förslag till havsplaner tas fram.

Konsekvensbedömningar

Konsekvensbedömningsarbetet kommer att integreras i planeringsprocessen. Varje havsplan ska miljöbedömas och samhällsekonomiska analyser ska genomföras. Arbetet med miljöbedömning leds och genomförs av Havs- och vattenmyndigheten, men avstämningar kommer att göras med den regionala nivån och med andra centrala myndigheter som berörs. Arbetet med samhällsekonomisk analys kommer bland annat inkludera en ekosystemtjänstanalys som är en länk mot miljöbedömningen.

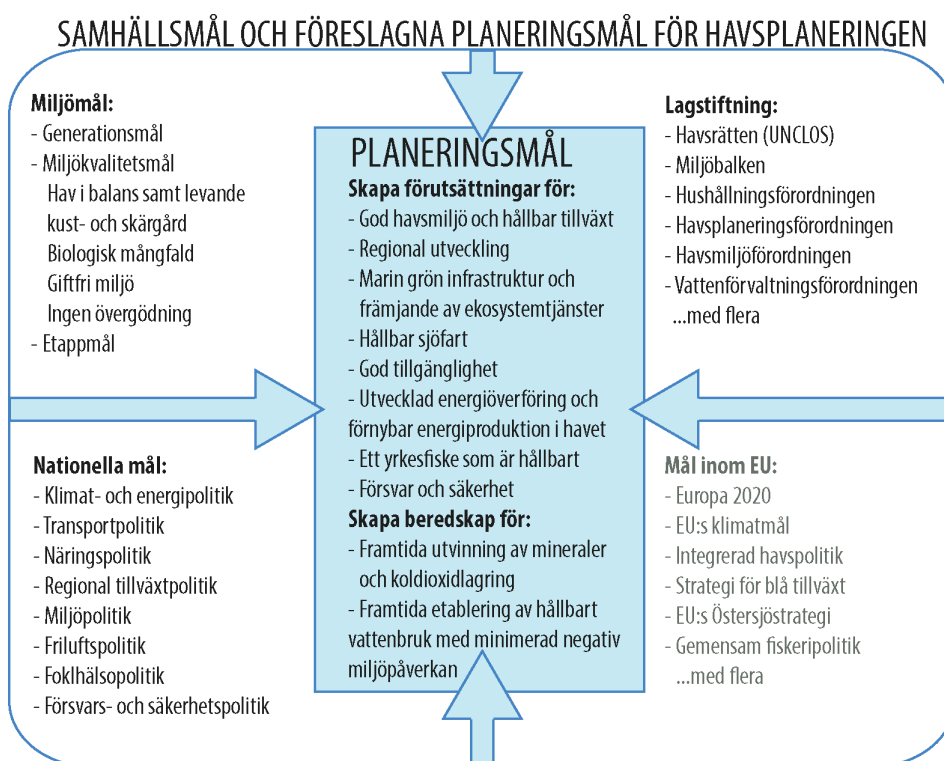
Arbetet med konsekvensbedömning pågår genom hela planeringsprocessen, men kan förväntas öka i intensitet i samband med framtagandet av utkast och förslag till havsplaner.

Inriktning

Planeringsmål

Enligt havsplaneringsförordningen ska näringspolitiska, sociala och miljömässiga mål integreras i havsplanerna. Planeringens huvudinriktning är att havets resurser ska användas så att havsanknutna näringar kan utvecklas och växa samtidigt som ekosystem bevaras och restaureras. Havsplanerna ska bidra till att god havsmiljö nås och upprätthålls. Enligt miljöbalken ska havsplanerna bidra till långsiktigt hållbar utveckling.

Utifrån befintlig lagstiftning, samhällsmål och underlag som redovisats i samband med nulägesbeskrivningen föreslås planeringsmål (figur 7). I tidigare avsnitt *Förutsättningar* redogörs översiktligt för de huvudsakliga lagkrav och samhällsmål som ligger till grund för planeringsmålen.

Figur 7. Samhällsmål och föreslagna planeringsmål för havsplaneringen.

Havsplaneringen ska eftersträva att uppfylla planeringsmålen som är både övergripande och mer specifika, relaterade till olika typer av användning, behov av skydd i havet eller andra frågeställningar. De är konkretiseringar av havsplaneringens syfte och ger en samlad vägledning som ska bidra till att det nationella perspektivet säkerställs i arbetet med framtagandet av de områdevisa havsplanerna.

Planeringsmål föreslås bli gemensamma för de tre planerna, men då förutsättningarna skiljer sig åt, kan olika mål få olika betydelse för planering av respektive planområde. I avsnitten för respektive havsplaneområde identifieras väsentliga frågor på havsplaneområdesnivå som relaterar till planeringsmålen.

Planeringsmålen anger inriktning för planeringen, men även andra frågor som bedöms som relevanta kan komma att omfattas av planerna. Relevanta samhällsmål och befintlig lagstiftning ska alltid beaktas i planeringen.

Här redovisas förslag till planeringsmål:

Övergripande mål: Skapa förutsättningar för god havsmiljö och hållbar tillväxt

Havsplanerna ska övergripande ge rumsliga förutsättningar så att utvecklingsbehov och mål om hållbar tillväxt tillgodoses samtidigt som havsplanerna bidrar till att god havsmiljö nås och upprätthålls.

God havsmiljö beskrivs framförallt i miljökvalitetsmålet *Hav i balans, samt levande kust och skärgård* och dess preciseringar, även om också andra miljökvalitetsmål är relevanta, exempelvis *Ingen Övergödning*, *Giftfri miljö* och *Biologisk mångfald*. God miljöstatus i enlighet med havsmiljöförordningen utgör en av preciseringarna.

Hållbar tillväxt relaterar bland annat till EU2020 och inbegriper både det som kallas blå tillväxt, dvs. tillväxt relaterad till maritima verksamheter, och ekonomisk tillväxt i bred bemärkelse. Tillväxten är hållbar när vi ekonomiskt, miljömässigt och socialt kan tillfredsställa våra behov idag, samtidigt som vi ger förutsättningar för kommande generationer att tillgodose sina behov.

En viktig utgångspunkt för havsplaneringen är att hållbar tillväxt förutsätter väl fungerande ekosystem.

Mål: Skapa förutsättningar för regional utveckling

Havsplanerna ska ge rumsliga förutsättningar för hållbar utveckling, god livskvalitet och attraktiva miljöer regionalt och lokalt.

Havsplaneringen ska bidra till att bevara viktiga natur- och kulturvärden, ta hänsyn till landskapsbilden och stödja möjligheter till friluftsliv. Kulturvärden är viktiga för upplevelsen i landskapet, människors identitet och för att skapa attraktiva miljöer att leva och bo i. Rekreation och friluftsliv inklusive fritidsfiske har stor betydelse för människors livskvalitet och hälsa. Natur- och kulturvärden vid kusten och i utsjön utgör också bas för utveckling av besöksnäring i kustsamhällen. Även andra havsrelaterade verksamheter som bidrar till utveckling och blå tillväxt i kustområdet ska ges förutsättningar i havsplaneringen.

Mål: Skapa förutsättningar för marin grön infrastruktur och främjande av ekosystemtjänster

Grön infrastruktur är naturområden, biotoper, strukturer och element i landskapet (inklusive hav och kust) som skapar ett ekologiskt sammanhang i landskapet och som utgör förutsättningen för att bevara landskapets biologiska mångfald och därmed främja ekosystemtjänster.

Ekosystemtjänster är sådant som ekosystemet förser oss med, i form av produkter och tjänster som bidrar till vårt välbefinnande. Tjänsterna är även viktiga för att begränsa klimatförändringarna och för att anpassa samhället för att stå emot dess verkningar.

Genom en kombination av skydd, återställande och hållbart nyttjande ska en grön infrastruktur upprätthållas i och runt havet som innebär att fragmente-

ring av populationer och livsmiljöer inte sker och att den biologiska mångfalden i och runt havet bevaras och utvecklas.

Havsplanerna ska bidra till att:

- Stödja inrättande av nya marina skyddade områden så att minst tio procent av Sveriges havsområden har formellt skydd senast 2020 och skapa beredskap för ytterligare områden att skydda därefter. Geografiskt utökat skydd kan bli aktuellt för att säkerställa att det marina områdesskyddet är representativt och bidrar till att bevara och stärka viktiga ekologiska samband, strukturer och funktioner i ekosystemen. Representativitet handlar om att de skyddade områdena tillsammans ska fånga upp alla typer av livsmiljöer och arter. Havsplaneringen ska även bidra till att gynnsam bevarandestatus upprätthålls för de arter och livsmiljöer skyddet omfattar.
- Tillräckligt säkra biologiskt värdefulla livsmiljöer (oavsett om det finns formellt marint områdesskydd), exempelvis lek- och uppväxtområden för fisk, områden med marina däggdjur och viktiga häcknings-, födosöks- rast- och övervintringsområden för fåglar.
- Tillräckligt säkra flyttstråk och vandringsvägar för t.ex. fisk, fågel och fladdermöss.
- Ge förutsättningar för vetenskapliga undersökningar och långsiktig övervakning av havsmiljön. Det kan handla om enskilda mätpunkter eller referensområden. Sådana områden kan innebära ett behov av att förebygga framtida störningar i vissa ostörda områden.

Mål: Skapa förutsättningar för hållbar sjöfart

Havsplanerna ska ge förutsättningar för ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar sjöfart. Sjöfarten ges tillräckligt utrymme för att kunna växa, samtidigt som havsplanerna bidrar till ökad sjösäkerhet som medför färre olyckor och att riskerna för utsläpp av olja eller andra ämnen, liksom andra störningar minimeras. Havsplanerna ska ge förutsättningar för effektiva transportvägar med låg bränsleförbrukning och att sjöfartens miljöeffekter särskilt minimeras i ekologiskt känsliga områden. Hänsyn ska tas till att Östersjön är utpekad som ett PSSA (Particularly Sensitive Sea Area) av den mellanstatliga sjöfartsorganisationen IMO (International Maritime Organization).

Mål: Skapa förutsättningar för god tillgänglighet

Förutsättningar ska ges så att det råder god tillgänglighet i transportsystemet till sjöss, att transportinfrastrukturen hållas samman och utvecklas och att överföring av godstransporter mellan väg och hav underlättas. Beredskap ska finnas för fysisk infrastruktur, exempelvis framtida tunnar eller broar.

Rumsliga förutsättningar ska ges för användning av havet för infrastruktur för elektronisk kommunikation i form av sjökablar och radiosystem ska ges.

Förutsättningar ska även skapas för människors tillgänglighet till havet för friluftsliv och rekreation.

Mål: Skapa förutsättningar för utvecklad energiöverföring och förnybar elproduktion i havet

Havsplanerna ska stödja arbetet med integrering och anslutning till det europeiska elnätet och ge förutsättningar för de sjökablar för energiöverföring som redan finns, planeras, eller kan komma att bli aktuella, inom Sverige eller mellan Sverige och andra länder, liksom för kablar som rör energiöverföring från havsbaserad elproduktion.

Havsplanerna ska bidra till att skapa förutsättningar för Sveriges framtida behov av utvinning av förnybar energi. I detta ska planeringen stödja Sveriges nationella mål om förnybar energi och stödja den nationella planeringsramen för havsbaserad vindkraft som uppgår till en möjlig årlig produktion om 10 TWh el från havsbaserad vindkraft 2020, samt skapa beredskap för ytterligare utveckling därefter mot 2030 som är EU:s nya målar för energiomställning

Beredskap ska finnas för annan havsbaserad elproduktion från förnybara källor och havsplanerna ska ge förutsättningar för test av ny teknik på området.

Mål: Skapa förutsättningar för ett yrkesfiske som är hållbart

Havsplanerna ska ge förutsättningar för ett miljömässigt hållbart, resurs-effektivt, innovativt, konkurrenskraftigt och kunskapsbaserat fiske inom ramen för en ekosystembaserad förvaltning som inkluderar hänsyn både till viktiga livsmiljöer för fisk och för andra arter.

Särskild viktigt är integrering med planeringen av kustområdena, där det finns många viktiga livsmiljöer för fisk (lek- och uppväxtområden).

Mål: Skapa förutsättningar för försvar och säkerhet

Totalförsvarets militära del ges förutsättningar för att bedriva sin verksamhet, bland annat genomföra militära övningar under olika förhållanden och bedriva signalspaning.

Havsplanerna ska även ta hänsyn till behovet av strategisk försörjning av Sverige vid trängt läge inklusive säkerställande av transporters handlingsfrihet under krisberedskap.

Mål: Skapa beredskap för eventuell framtida utvinning av mineraler samt för koldioxidlagring

Hänsyn ska tas till att det i framtiden kan vara aktuellt med ökad utvinning av sand och grus, utvinning av mineraler samt koldioxidlagring. Utvinning av olja och gas i Sveriges sjöterritorium eller ekonomisk zon bedöms dock inte vara aktuell under överskådlig tid.

Mål: Skapa beredskap för framtida etablering av hållbart vattenbruk med minimerad negativ miljöpåverkan

Hänsyn ska tas till att vattenbruk kan bli aktuellt i havsplaneområdena i framtiden. För närvarande finns vattenbruk nästan uteslutande utanför planområdet nära kusten. I en framtid kan det bli aktuellt med vattenbruk längre ut i havet.

Planeringsstrategier

Rättsliga utgångspunkter

Havsplaneringen tar sin utgångspunkt i den internationella och nationella rätt som reglerar användningen av havet. Internationella konventioner och regelverk, som havsrättskonventionen (UNCLOS), ska följas, liksom EU-lagstiftning och relaterad svensk lagstiftning som rör havet. Den svenska havsplaneringen ska även följa det ramverk som EU:s havsplaneringsdirektiv bildar för medlemsstaterna.

Hur havsplaneringen i Sverige ska utföras regleras i havsplaneringsförordningen. Ett förslag till havsplan som upprättas av Havs- och vattenmyndigheten ska bestå av en karta och en planbeskrivning.

Kartan ska redovisa

- grundragen för användningen av havsområdet,
- de områden som är av riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken och andra allmänna intressen av väsentlig betydelse

Planbeskrivningen ska

- ange inriktningen för användningen av havsområdet
- ange och beskriva vilka områden som är av riksintresse enligt 3 kap. miljöbalken
- redogöra för andra allmänna intressen av väsentlig betydelse, den nuvarande användningen av havsområdet, och de planeringsförutsättningar i övrigt som planen tar hänsyn till
- redovisa de övervägande som legat till grund för planen
- ange hur frågor om oförenliga ändamål bör lösas
- tydligt redovisa innebörden och konsekvenserna av användningen av havsområdet enligt planen

Föreskrifter om förbud eller begränsningar för verksamheter och åtgärder kan utarbetas om det behövs för att uppnå syftet med planen.

Planeringsprinciper

De principer som formuleras i det här avsnittet relaterar till hur Havs- och vattenmyndigheten avser att genomföra havsplaneringen.

Följande principer ska tillämpas:

- Havsplaner kommer att utarbetas på bästa möjliga tillgängliga kunskapsunderlag, med vetskap om att det råder brister i underlagen. Tillämpning av försiktighetsprincipen ställer krav på planeringsunderlag och kan innebära särskilda krav för övervakning och uppföljning.
- Havsplaneringen ska ta hänsyn till lokala och regionala förutsättningar och behov, samt vara ett stöd för kommunal och regional fysisk planering.
- God samordning med våra grannländers havsplanering ska uppnås.
- Havsplaneringen ska beakta effekterna av olika verksamheters samlade påverkan.

- Olika verksamheters samexistens i ett område ska främjas vid förslag på användning av havet. Synergier mellan olika verksamheter ska sökas.
- Hänsyn ska tas till befintliga verksamheter och erhållna tillstånd.
- Avvägning mellan riksintressen utgår från miljöbalkens bestämmelser, t.ex. att försvarsintresset ska ges företräde om ett område eller del av område behövs för en anläggning för totalförsvaret och att stora vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt påverka områdenas karaktär
- Sjöfarten ska kunna bedrivas i enlighet med havsrättens regelverk

Tematisk fokusering

I denna första planeringscykel kommer havsplaneringen särskilt fokusera på planeringsfrågor relaterade till naturskydd (inklusive skydd av livsmiljöer för fisk), energi, sjöfart och yrkesfiske. Enligt EU:s havsplaneringsdirektiv ska medlemstaterna sträva efter att bidra till hållbar utveckling för dessa sektorer (samt vattenbruk) samt bevarande och skydd för förbättring av miljön. Naturvård, energi och sjöfart representerar också ökande anspråk på havet.

Avvägning mellan intressen

Intressen och verksamheter som rör havet är av olika karaktär, vissa relaterar till exploatering och andra till bevarande och skydd. Havsplanerna ska tas fram utifrån en helhetssyn på havet och visa på den mest lämpade användningen i ett nationellt perspektiv utifrån läge, beskaffenhet och behov. Vid intressekonflikter ges ett intresse företräde framför ett annat, eller anvisas ett lämpligt sätt att hantera intressekonflikten.

Avvägning och prioritering mellan intressen kommer att utgå ifrån de plats-specifika intressen som är aktuella för det aktuella området, men också ifrån den samlade bilden av nyttjande och behov i hela havsområdet, både i närtid och för framtiden. Prioriteringsordningen vid avvägning mellan intressen kommer därför att variera från fall till fall.

Förslagen till havsplaner kommer att innebära ställningstaganden till hur olika allmänna intressen (inklusive riksintressen) ska vägas mot varandra. Havsplanen ska ge uttryck för statens samlade syn på hur havsområdena ska förvaltas och förslagen kan därför komma att avvika från de anspråk och de underlag som de olika nationella myndigheterna har redovisat i form av anspråk på riksintressen eller andra allmänna intressen. Se mer i avsnittet om riksintressen.

Fördjupningsområden

De geografiska områden som bedöms ha störst nytta och behov av planering kallas fördjupningsområden. Det gäller områden som är eller förväntas bli högt nyttjade och områden med stor sårbarhet eller hög riskfaktor eller där det finns befintliga eller potentiella intressekonflikter.

Framtagande av planeringsunderlag kan behöva prioriteras när det gäller fördjupningsområdena och de kan även behöva planeras med större detaljeringsgrad än övriga delar av havet. Områden som i första hand bedöms ha stor nytta av att planeras är de 13 områden som presenteras i *Havsplanering* –

Nuläge 2014. I avsnitten om respektive havsplanområde redovisas fördjupningsområdena kortfattat.

Den fortsatta planeringsprocessen får visa vilka av de föreslagna fördjupningsområdena som kommer att kräva en mer detaljerad planering.

Planalternativ

I miljöbalkens reglering av miljöbedömning ställs krav på redovisning av rimliga planalternativ. Sådana kan bidra till att visa på olika möjligheter när det gäller användningen av havsområden och därför vara viktiga att utveckla och lyfta fram i planeringsprocessen. Det är viktigt att i processen dokumentera vilka alternativ som har hanterats och motivera val och avvägningar mellan dem, till exempel genom redovisning av konsekvensbedömningar.

Om planeringsprocessen visar att det är relevant med alternativa planförslag, i planens helhet eller i avgränsade områden, kan sådana komma att utarbetas som ett led i framtagande av Havs- och vattenmyndighetens slutliga förslag till havsplaner. Det kan till exempel bli aktuellt för den planering som sker inom fördjupningsområden.

Samspel med andra planer

Havsplaneringen ska samspela med såväl det internationella planeringsperspektivet som det regionala och kommunala, varför havsplanerna måste relatera till såväl en större geografi som en mindre. Planernas utredningsområden blir därför större, både inåt och utåt, än planområdena. Planeringen av Västerhavet, Östersjön respektive Bottniska viken behöver också samordnas med varandra.

Internationellt

I det internationella perspektivet ska gemensamma lösningar sökas med grannländerna, samt eftersträvas samordnade redovisningsformer för havsplanerna. Eftersträvansvärt är också att alla grannländer har en gemensam syn på nuläget och delar framtidsvision som utgångspunkt för planeringen. På utsjöbankarna Södra Midsjöbanken och Kriegers flak ska vi eftersträva samordning med Polen respektive Tyskland och Danmark. I Öresund och Kattegatt är målsättningen att samordna med Danmark och i Bottniska viken med Finland och Åland.

Kommunalt

Havsplaneringen ska, så länge syftet med havsplaneringen uppfylls, ta hänsyn till de befintliga kommunala översiktsplanerna där de redovisar planeringsfrågor och utvecklingsintentioner inom det statliga havsplaneringsområdet. Förutom i planeringen av överlappsområdet mellan den kommunala och statliga planeringen, är det viktigt att den kommunala planeringen vid kusten och i kustvattnet beaktas i den statliga havsplaneringen, även om området formellt inte utgör del av de statliga havsplanerna. Nära kusten sker många aktiviteter samtidigt som det finns värdefulla livsmiljöer som kan påverkas av planering längre ut.

Underlag som tas fram under planeringsprocessen och som kan underlätta kommunal översiktsplanering ska tillgängliggöras för den kommunala planeringen. När de tre nationella havsplanerna är beslutade ska de stödja kommunal havsplanering.

Havsplaner emellan

De tre havsplanerna ska ha ett sammanhängande nationellt perspektiv som gör det möjligt att bedöma de samlade konsekvenserna av de enskilda planerna. Redovisningssättet i planerna ska vara likartat.

Samspel mellan land och hav

Utvecklingen i havet är beroende och styrd av aktiviteter på land och havsplanerna måste därför sättas in i detta sammanhang. Befolkning och näringsliv vid kusten, transportsystem och hamnar med mera utgör viktiga referenspunkter för havsplaneringen. Det gör även stads- och landsbygdsutveckling samt regionala utvecklingsstrategier kopplade till land. Även utsläppskällor på land påverkar i hög grad havet, vilket havsplaneringen behöver förhålla sig till.

Kommunerna ansvarar för kustzonsförvaltningen och har liksom staten planeringsansvar i territorialhavet. En god samverkan mellan staten, regioner och kommuner är nödvändig för att koordinera lokala och regionala förutsättningar och perspektiv med de nationella frågorna i den statliga planeringen.

Planeringens tidsperspektiv

Att skapa förutsättningar för utveckling kräver långsiktighet. Förändringar i ekosystem är storskaliga processer som kräver långsiktighet i inriktningar och åtgärder. En havsplan är framtidsinriktad och bör ha en långsiktig planeringshorisont. För att underlätta förståelsen för planeringens långsiktighet och inriktning mot framtiden föreslås 2050 som horisontår och 2035 som referensår.

Planeringsmålen

Planeringsmål anger vad havsplaneringen kommer att inriktas mot. Målkonflikter kan uppstå i olika områden där flera intressen överlappar. De integrerade konsekvensbedömningarna kommer att vara en hjälp för att i planeringsprocessen identifiera, dokumentera och om möjligt lösa sådana målkonflikter.

Geografiska skalor

En havsplan ska kunna förstås och användas av många olika personer, både professionella och privatpersoner. Det är viktigt att planen är begriplig och överskådlig och att det går att skilja på vad som är ställningstagande och vad som är underlag. Sverige har ett relativt stort havsområde att redovisa i planerna vilket innebär en utmaning i att hitta rätt förhållande mellan hanterbar skala och tillräcklig tydlighet.

För den övergripande nivån lämpar sig en redovisning inom skalintervallet 1:800 000–1:600 000, baserat på täckningsgrad, detaljeringsnivå mellan kartskikt, geografi samt gränser för planområden och fördjupningsområden. Skalintervallet ger 10–12 kartblad.

Redovisning inom skalintervallet 1:400 000–1:100 000 föreslås för fördjupningsområden.

Planeringsunderlag

Planeringen kommer att baseras på olika typer av underlag, som riksintresseanspråk, Havs- och vattenmyndighetens nulägesbeskrivning, myndigheternas sektorrappporter, regionala rapporter från länsstyrelserna, regionala utveck-

lingsstrategier (RUS), kommunala översiktsplaner, regionplaner samt rapporter och undersökningar inom olika ämnesområden. Även det som tas fram inom miljöbedömningen och arbetet med samhällsekonomiska konsekvensanalyser utgör en del i underlaget.

Kompletterande och fördjupade underlag kommer att behöva tas fram, bland annat för naturvärdesbedömning, områden viktiga för fiskreproduktion, framtidsbilder för utveckling inom olika sektorer och för klimatfrågor. Även utpekade riksintresseområden i havet har olika aktualitet och underlag, varför kompletterande underlag kommer att behövas i havsplaneringen. Behovet av planeringsunderlag ses över med hjälp av tematiska arbetsgrupper.

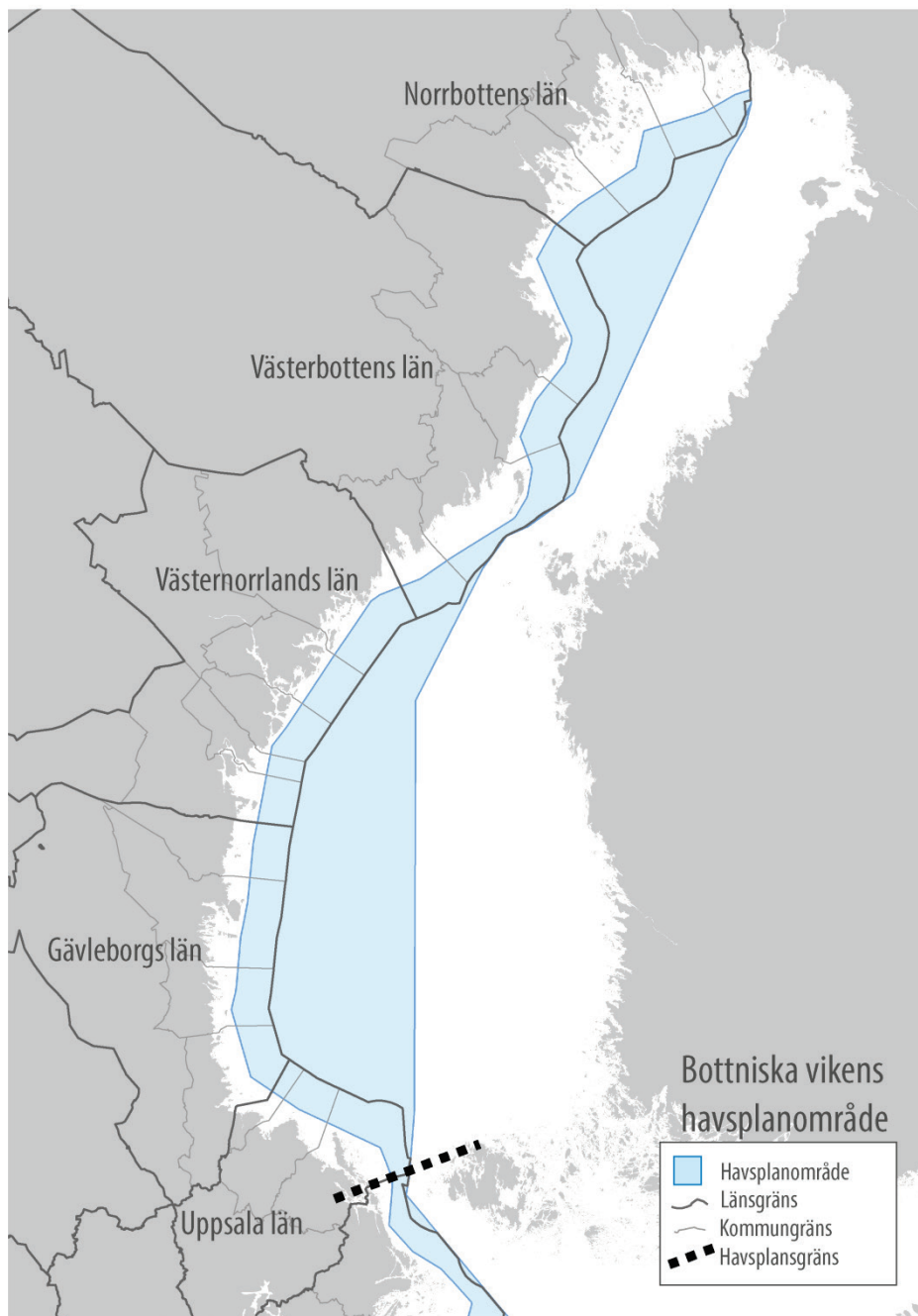
Bottniska viken

Särdrag

Bottniska vikens planområde omfattar Uppsalas, Gävleborgs, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län. I området finns 20 kustkommuner med totalt 780 000 invånare. Havsplaneområdet gränsar mot Finland i öster. Gränsen går från Haparanda i norr till Södra Kvarken vid Åland i söder.

Kommuner i Bottniska vikens planområde

Gävle	Robertsfors
Haparanda	Skellefteå
Hudiksvall	Sundsvall
Härnösand	Söderhamn
Kalix	Tierp
Kramfors	Timrå
Luleå	Umeå
Nordanstig	Älvkarleby
Nordmaling	Örnsköldsvik
Piteå	Östhammar

Figur 8. Bottniska vikens planområde.

Bottniska viken är avdelad vid två grunda trösklar, Södra och Norra Kvarken, vilket innebär att det tar lång tid för vattnet att omsättas, uppskattningsvis cirka 30 år. Det instängda läget gör att vattenkvaliteten här nästan helt präglas av vatten från älvar och sötvattendrag, vilket gör salthalten låg i området. Detta påverkar Bottniska vikens ekosystem och vilka arter som återfinns här. I de sydligaste, mest salta, delarna förekommer marina arter i större utsträckning än i de nordligare delarna. Antalet marina arter minskar ju längre norrut man kommer. Olika sötvattenarter, t.ex. gömfröiga kärlväxter, samt mossor och ormbunksväxter, bildar artrika miljöer i norra delen av området.

Under en normal vinter når den maximala utbredningen av is hela Bottniska viken och de norra delarna av Östersjön. I Bottniska vikens kustnära områden ligger istäcket längst, mellan 100–190 dagar om året. Istäcket påverkar bland annat vattnets omsättning, och fasta konstruktioner kan utsättas för mycket svår påfrestning av havsis, vilket påverkar t.ex. vindkraftsparkar och andra konstruktioner. Vågkraft är inte aktuellt på grund av isen och sjöfarten påverkas eftersom fartygen måste följa isbrytarnas vägar. Inom havsplaneringen blir det viktigt att beakta att sommar- och vinterförhållanden kan innebära två helt olika miljöer och förutsättningar. Isläggningen skapar även möjligheter ur flera avseenden, exempelvis genom isvägar i Norrbottens skärgård och vinterturism som t.ex. jakt och långfärdsskridskoåkning.

Landhöjningen är störst i Västerbotten (cirka en cm per år) men påverkar hela Bottniska viken. Den har inneburit att Bottniska viken saknar kulturmiljöer under vatten, vilket finns längs andra kuster i Sverige. Tidigare kustbosättningar kan istället hittas längre in på land. Däremot finns liksom i övriga havsområden fartygslämningar av kulturhistoriskt värde. Muddring av farleder är en förutsättning som blir en nödvändighet med tiden i detta redan grunda hav. Landhöjningen i sig bidrar till en mångfald av biotoper och arter i havsmiljön.

Bottniska viken är ett område med höga naturvärden. Miljöer med särskilt höga värden är till exempel områden med ängar av kransalger och kärlväxter, små öar och skär, utsjögrund samt områden med stor förekomst av blåstång/-smaltång. Det förekommer ett antal olika hotade arter. Det finns även ett antal arter som endast förekommer här, samt några arter som har sina utbredningsgränser inom området. Bottniska vikens natur och de höga naturvärdena utgör en källa till en rad möjligheter, inte minst för besöksnäringen och friluftslivet. Bottenvikens skärgård, Höga kusten och Roslagen utgör riksintresse för det rörliga friluftslivet (4 kap. 2§ miljöbalken). Höga kusten är riksintresse för obruten kust (4 kap. 3§ miljöbalken).

Två nationalparker, ca sju marina naturreservat och drygt 100 Natura 2000-områden finns i Bottniska viken. Finngrundets bankar utgör Natura 2000-områden och ligger mestadels i ekonomisk zon. Det finns även två Helcom MPA-områden, Höga kusten och Haparanda skärgård, inom planområdet som inte utgörs av naturreservat eller Natura 2000. Höga kusten är ett världsarv utsett av UNESCO som ett område med en unik kultur- och naturhistorisk miljö som vittnar om människans och jordens historia. Det finns ett antal fredningsområden för fisk i planområdet.

Bottniska vikens långa tradition av industrier har resulterat i många förorenade områden med höga halter av miljögifter längs kusten. Pågående och historiska utsläpp från industri, avlopp och areella näringar påverkar havsmiljön och illustrerar kopplingen mellan land och hav.

Inom Bottniska viken finns hamnar av betydelse för transport av bland annat skogsprodukter, petroleum, drivmedel, järnmalm och stål som är betydelsefulla för att långsiktigt säkerställa industrins behov av kostnadseffektiva transportlösningar. Basnäringar som gruv- och skogsindustrin är idag beroende av en fungerande sjöfart.

Turbåtstrafik innanför baslinjen med nytta för turism och lokalboende på öar finns i kommuner med skärgård, exempelvis Östhammar, Luleå och Haparanda. Passagerartrafik utanför baslinjen finns i Umeå, över Norra Kvarken

mellan Umeå och Vasa i Finland. Umeå kommuns översiktsplan har även en vision om en framtida fast förbindelse över Norra Kvarken.

Bottniska viken erbjuder ett varierat kustlandskap. Det finns allt från flack skärgård till Höga kustens unika natur som skapar goda möjligheter för besöksnäring och rekreation. En stor potential finns i att utveckla besöksnäringen då områdets attraktiva naturmiljöer kan locka såväl besökare som nya företag.

Det finns kommunalt intresse för havsbaserad vindkraft i Bottniska viken, vilket återspeglas i flera kustkommuners översiktsplaner. Vid Storgrunden utanför Gävleborg finns t.ex. tillstånd för en större havsbaserad vindkraftspark.

Yrkesfisket inom Bottniska viken är småskaligt. Siklöjefisket har störst ekonomisk betydelse i Bottenviken och strömmingsfisket dominerar i Bottenhavet. Laxfiske bedrivs i hela området. Efterfrågan på lokalt fångad fisk och förädlad fisk är god. Det finns stora möjligheter att utveckla verksamheten. Utsjöfisket bedrivs i hög grad av finsk fiskeflotta.

Sjötransporterna ökar vilket leder till större risk för olyckor till sjöss som kan få negativa effekter för havsmiljön.

I Östhammars kommun, i planområdets allra sydligaste del, ligger Forsmarks kärnkraftverk.

I Bottniska viken finns viktiga områden för totalförsvaret. Det finns ett sjöövningsområde lokaliserat längs kusten i Västernorrland och ett antal områden på land inkluderar också riskområden över vatten.

Väsentliga frågor

De planeringsmål som formuleras i ett tidigare avsnitt i inriktningsdokumentet relaterar till alla tre planområden och utgör övergripande mål även för havsplan Bottniska viken. Här redovisas de frågor som bedöms särskilt viktiga att hantera för Bottniska viken:

- Att skapa förutsättning för miljöanpassad, säker och utökad sjöfart med bibehållen framkomlighet
- Utökande och fastställande av skyddade områden för att säkerställa biologisk mångfald med beaktande av livsmiljöer, spridningskorridorer och sammanlänkning av områden, särskilt i ekonomisk zon där det i dagsläget finns få skyddade områden
- Regional utveckling, bland annat genom utveckling av de viktigaste hamnarna inom planområdet, liksom förbättrade förutsättningar för turism
- Utveckling av infrastruktur mellan Umeå–Vasa
- Isbildningens konsekvenser; med möjligheter och utmaningar för t.ex. sjöfart, havsbaserad energi, friluftsliv med mera
- Landhöjningens konsekvenser; med möjligheter och utmaningar för t.ex. kulturmiljö och sjöfart
- Den långsamma vattenomsättningens konsekvenser; med möjligheter och utmaningar för t.ex. miljögifter och vattenbruk
- Den låga salthaltens konsekvenser; med möjligheter och utmaningar för t.ex. naturvärden

Samarbetet med grannländer

Samverkan och koordinering med grannländerna kommer att vara viktig under hela planeringsprocessen. Vad gäller processen ligger Sverige före Finland. I Finland pågår arbete på att ta fram ett regelverk för att införliva EU:s havsplaneringsdirektiv.

Särskilda frågor att beakta är behov av:

- att Sverige och Finland, inklusive Åland, samordnar sin havsplanering så långt som möjligt
- att planering av linjära objekt (fartygsstråk/leder, kabeldragningar, kabelanslutningar med mera) koordineras mellan länderna
- att fiskförvaltningen utgår från samförstånd och samsyn mellan Sverige och Finland
- att sjöfartsrelaterade frågor i Södra kvarken behöver samordnas med Östersjöplanen.

Fördjupningsområden

Inom Bottniska vikens havsplanområde finns fem potentiella fördjupningsområden:

- Södra kvarken. Området är en viktig passage för all sjöfart norr om Åland, och är också av vikt för friluftslivet och turismens sjöfart. Övriga intressen i området är kulturmiljö, försvar, energi och naturskydd.
- Finngrundet och Storgrundet. Här finns viktiga naturvärden och intresse för havsbaserad vindkraft. Övriga intressen är yrkesfiske, kulturmiljö samt utvinning av material.
- Höga kusten och Vänta litets grund. Här är kulturmiljö, friluftsliv och turism av stor vikt, tillsammans med yrkesfiske, sjöfart och försvar. Samtidigt finns riskområde med miljöfarliga objekt.
- Norra kvarken och Rata storgrund. Här är sjöfarten av stor vikt samtidigt som friluftsliv och turism, yrkesfiske, kulturmiljö, vindkraft, infrastruktur och naturskydd också har stora värden.
- Bottenvikens skärgård. Här är sjöfarten av vikt samtidigt som hänsyn ska tas till kulturmiljö, friluftsliv och turism, försvar, havsbaserad vindkraft, utvinning av material och naturskydd.

Östersjön

Särdrag

Östersjöns havsplaneområde är det största av de tre planområdena och sträcker sig från Ålands hav, runt Skånes kust och upp genom Öresund till kommungränsen mellan Helsingborg och Höganäs. Det omfattar storstadsregionerna, Stockholm och Malmö, Sveriges största öar Gotland och Öland, unika skärgårdsmiljöer och områden av stor betydelse för fritidsboende och friluftsliv. Området är administrativt komplext och planeringsförutsättningarna ser olika ut inom olika delar av planområdet. Exempelvis skiljer sig behov och förutsättningar för planering avsevärt åt mellan Öresund och det öppna havet utanför Gotland. Området är också geopolitiskt betydelsefullt och försvaret är en viktig aktör inom planområdet.

Kommuner i Östersjöns planområde

Borgholm	Oskarshamn
Haninge	Oxelösund
Helsingborg	Gotland
Karlshamn	Ronneby
Karlskrona	Simrishamn
Kristianstad	Skurup
Kävlinge	Söderköping
Landskrona	Sölvesborg
Lomma	Trelleborg
Malmö	Trosa
Mörbylånga	Valdemarsvik
Norrköping	Vellinge
Norrtälje	Värmdö
Nyköping	Västervik
Nynäshamn	Ystad

Figur 9. Östersjöns planområde.

Östersjöns planområde har sju grannstaters planeringsambitioner att förhålla sig till. Den internationella och gränsöverskridande aspekten kommer därför att få stor betydelse i planeringen. Inte minst är behovet av samsyn på nuläget, ekosystemen och utvecklingspotentialen samt en koordinering av redovisning på plankartor länderna emellan av stor betydelse för att man ska få en helhetsbild av läget och planerad utveckling i Östersjön. Inom planområdet finns sju länsstyrelser och 30 kommuner med överlappande planeringsansvar som delas mellan stat och kommun samt ett antal regionala organ och utvecklingsansvariga aktörer att samarbeta och kommunicera med. Komplexiteten ställer krav på en väl koordinerad havsplaneringsprocess.

Östersjön är idag ett hårt nyttjat innanhav med många intressenter, såväl nationellt som internationellt. Kusten runt Östersjön har ett högt exploateringsstryck. Den förväntade utvecklingen kommer att öka nyttjandegraden ytterligare inom såväl befintliga verksamhets- och intresseområden som inom nya. Sjöfarten är intensiv och förväntas öka kraftigt, intresset för utvinning av olika slags havsbaserad energi, särskilt havsbaserad vindkraft växer med den tekniska utvecklingen, förändrade energipriser och anpassning till klimatförändringen. Ökad sjöfart innebär att den redan stora olycksrisken kommer att öka med risk negativa effekter för miljön. I Östersjöområdet finns idag ett antal kärnkraftreaktorer och det förekommer transporter av radioaktivt material. Utvinning av naturresurser som olja, gas och sand pågår och planeras i närheten av det svenska havsplaneområdet. Området är viktigt för Sveriges totalförsvär, och det bedrivs yrkesfiske i stora delar av området.

Inom planområdet finns idag fysisk infrastruktur som i flera fall sammanbinder Sverige med enskilda grannländer, exempelvis kablar, rörledningar och Öresundsbron. Den fasta infrastrukturen förväntas öka inom planeringshorisontens tidsram. Östersjöns unika förmåga att konservera fartygslämningar och att havsnivån har stigit gör att det finns en unik kulturskatt att utforska och bevara. Inom planområdet finns många unika miljöer och naturvärlden som ger goda möjligheter att bedriva ett aktivt friluftsliv och som bör bevaras och utvecklas. Turistnäringen är redan idag en viktig näring i de kommuner som omfattas av planområdet och förväntas växa ytterligare. Möjlighet till friluftsliv och tillgång till attraktiva naturmiljöer är viktiga förutsättningar för utvecklingen av det lokala näringslivet.

Ekosystemen inom planområdet är hårt ansträngda och måste hanteras genom gemensamma åtaganden på mellanstatlig nivå inom avrinningsområdet. Ansvaret för Sveriges åtagande för att förbättra Östersjöns miljö, bland annat genom handlingsplanen för Östersjön (Baltic Sea Action Plan) är i åtgärdsprogrammet för havsmiljön fördelat på en rad aktörer såväl nationellt som inom havsplaneområdet, däribland kommuner och verksamhetsutövare.

Kunskapen om ekosystemen och den gröna infrastrukturen är bristfällig. Det finns en rad skyddade områden enligt miljöbalken, till exempel Natura 2000-områden, men också skyddsområden i form av Helcom och Ospar MPA-områden och olika typer av tidsbegränsade skydd för naturvård och fiske. Omfattningen av skyddade områden är dock otillräcklig, särskilt i utsjödelen av planområdet. De marina skyddade områdena är inte heller ekologiskt sammanhängande och representativa.

Väsentliga frågor

De planeringsmål som formuleras i ett tidigare avsnitt i inriktningsdokumentet relaterar till alla tre planområden och utgör övergripande mål även för havsplan Östersjön. Här redovisas de frågor som bedöms särskilt viktiga att hantera för Östersjön i den första planeringscykeln:

- Att skapa förutsättning för miljöanpassad, säker och utökad sjöfart med bibehållen framkomlighet.
- Utökande och fastställande av skyddade områden för att säkerställa livsmiljöer och biologisk mångfald med beaktande av spridningskorridorer och sammanlänkning av områden, särskilt i ekonomisk zon där det i dagsläget finns få skyddade områden
- Försvarets möjlighet att utföra sitt uppdrag i ett försvarspolitiskt viktigt område
- Nyttjande och bevarande av områdets många utsjöbankar. Här handlar det framförallt om en avvägning mellan vindkraft/sjöfart, och naturvärden samt överenskommelser med grannländer
- Planer på utbyggnad av storskalig havsbaserad vindkraft med anslutningar till land, både i havsplaneområdet och i grannländernas zoner
- Regional utveckling, bland annat genom utveckling av de viktigaste hamnarna inom planområdet, liksom förbättrade förutsättningar för besöksnäring
- Utveckling i Öresundsregionen med ett Öresund som redan är ett trångt område med många intressen
- Fast infrastruktur, exempelvis kablar, rörledningar och tunnlar som planeras eller diskuteras.
- Internationell koordinering med sju grannländer och att få till stånd gemensamma perspektiv på miljö, bevarande och utveckling

Samarbetet med grannländer

Samverkan och koordinering med grannländerna kommer att vara viktigt under hela planeringsprocessen. Samtliga EU:s medlemsstater runt Östersjön förväntas utarbeta havsplaner till senast 2021. I dagsläget finns första generationens havsplaner i Tyskland och i Litauen. Övriga länder har påbörjat eller kommer inom kort påbörja sina planeringsprocesser. Den svenska processen ligger i fas med Polens och Lettlands planering, medan övriga länder förväntas påbörja sina planprocesser något senare.

Särskilda frågor att beakta är:

- Att Sverige saknar överenskommelse med Lettland om avgränsningslinje mellan ländernas ekonomiska zoner
- Planeringen av Öresund, där vi kommer att eftersträva samordning med Danmark
- Behov av att nyttjande/bevarande av utsjöbankarna Södra Midsjöbanken, som delas mellan Sverige och Polen, och Kriegers Flak, där Tyskland, Danmark och Sverige, har mötande zoner, bör planeras i nära samverkan med berörda länder.
- Behov av att hantering av linjära objekt, (fartygsrutter, kabeldragningar, kabelanslutningar m.m.) koordineras mellan länderna
- Att sjöfartsrelaterade frågor i Södra kvarken behöver samordnas mellan Bottniska viken- och Östersjöplanerna

- Att planeringen bör utgå från samförstånd mellan grannländer kring nu-läget och framtiden för Östersjön inklusive tolkningen av ekosystem-ansatsen och behovet av ett förbättrat miljötillstånd

Fördjupningsområden

Inom planområdet finns flera fördjupningsområden. Den fortsatta planeringsprocessen och en fördjupad analys av de identifierade områdena får visa vilka av dessa områden som kommer att prioriteras:

- Öresundsområdet (högt exploateringsstryck) inklusive Kriegers Flak (vindkraftsplaner från Tyskland och Danmark)
- Sydvästra Gotlandshavet (bland annat naturskydd i konflikt med sjöfarten) med Midsjöbankarna (där det finns intresse för vindkraftsetablering både på Sveriges och Polens del av den södra banken) och Hoburgs bank (naturskydd och sjöfart)
- Hanöbukten med Skånes östkust och Blekinges sydkust samt Bornholmsgattet (sjöfart, försvar, yrkesfiske, friluftsliv)
- Nordvästra Gotlandshavet (friluftsliv, naturvård, vindkraft, försvar fiske och sjöfart, inklusive området med inseglingen mot Norrköping och Stockholm (sjöfart, natur och friluftsliv)
- Södra kvarken (sjöfart, kultur och naturvård), som även ingår Bottniska vikens planområde

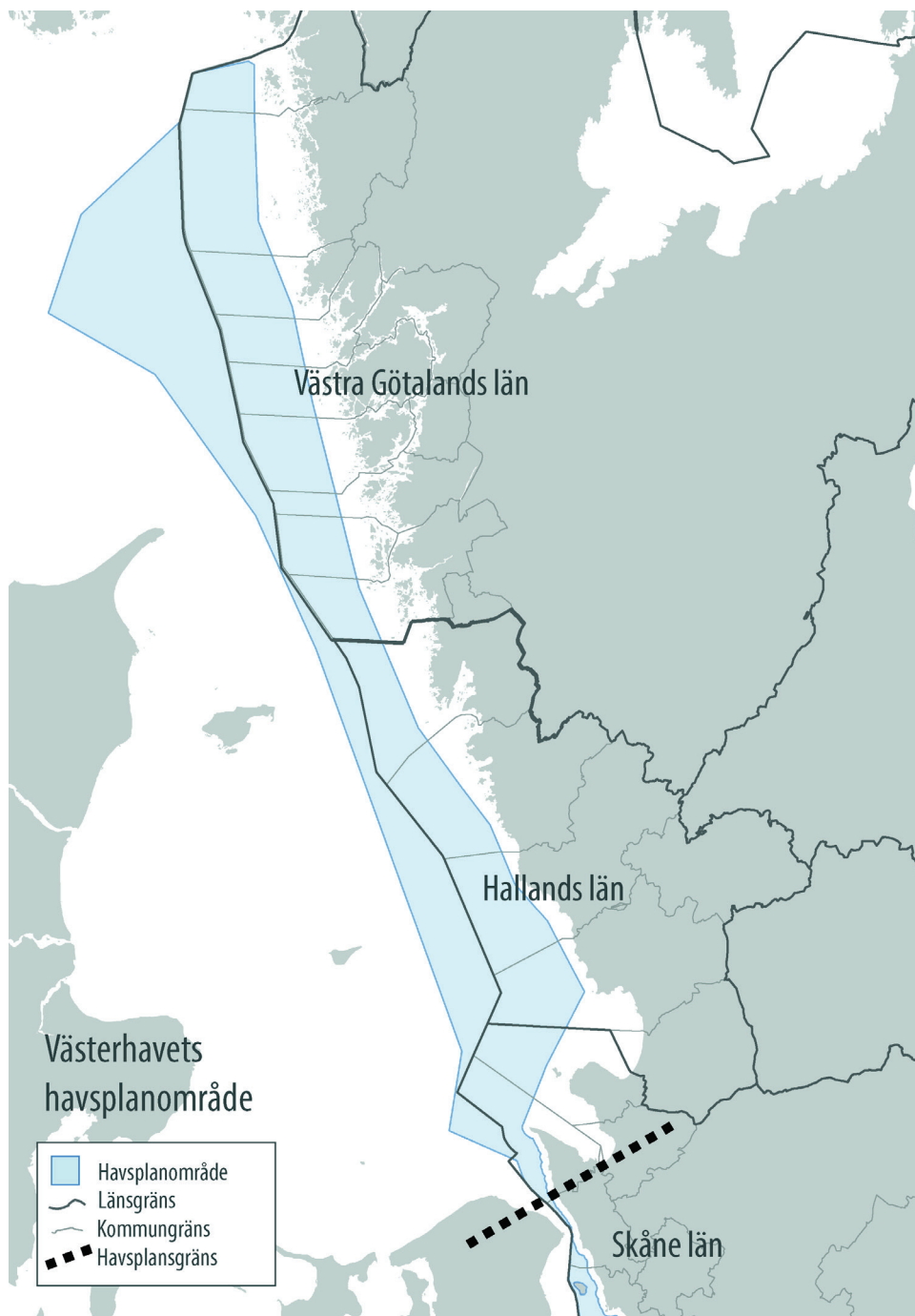
Västerhavet

Särdrag

Västerhavets planområde omfattar Kattegatt och Skagerrak, från Kullen i söder till gränsen mot Norge, och det gränsar till Danmark och Norge. Landområdet innanför Västerhavet består av Västra Götalands län, Hallands län och en mindre del av Skåne län. Planområdet omfattar 15 kustkommuner.

Kommuner i Västerhavets planområde

Båstad	Orust
Falkenberg	Sotenäs
Göteborg	Strömstad
Halmstad	Tanum
Höganäs	Tjörn
Kungsbacka	Varberg
Kungälv	Öckerö
Lysekil	

Figur 10. Västerhavets planområde.

Totalt bor 1,1 miljon människor i kustkommunerna längs Västerhavet och här finns expansiva områden med hög tillväxt av befolkning och fritidsboende. För befolkningen längs Västerhavet och i synnerhet i Bohuslän har havet alltid varit en viktig resurs. Havet har gett arbete genom fiske, sjöfart och förädlingsindustri. Idag har betydelsen av de traditionella havsanknutna näringarna minskat och ersätts av bland annat friluftsliv och turism som framtida näring. Turismen ökar och exploateringsstrycket är högt i kustzonen. Norra Bohuslän (förutom Strömstad) har befolkningsminskning, men samtidigt ett högt exploateringsstryck för fritidsbebyggelse. Bohusläns, i ett internationellt perspektiv,

unika natur- och kulturmiljökvaliteter bidrar till att turism och rekreation är en ökande näring som sysselsätter många personer.

Specifikt för västkusten och Västerhavet är: de nästan oceaniska förhållanden som ger stor artrikedom, särskilt i Skagerrak; det höga trycket på friluftsliv och turism; att regionen har nästan hälften av Sveriges maritima anställda; koncentrationen av stora beredningsföretag och en omfattande handel med fisk och skaldjur; den intensiva sjöfarten som förväntas öka kraftigt; att Sveriges två största hamnar finns här; de stora riskerna för oljeutsläpp som snabbt når land; samt problemet med marint skräp på grund av vindar och strömmar. Förhållandena i Västerhavet passar för att testa nya tekniker för utvinning av havsenergi. Kattegatt och Skagerrak har sinsemellan olika förhållanden beträffande ekosystem, miljöproblem, väderlek, fiske och sjöfart.

Det finns en rik och varierande artförekomst i hela Västerhavet med en stor del av Sveriges marina flora och fauna. Drygt tio procent av havsmiljön omfattas av marint områdesskydd. Representativiteten av olika marina livsmiljöer är dock svag. Särskilt viktiga naturvärden i Västerhavet är utsjöområdet Bratten, Kosterhavet med Säckan/Singlefjorden och de djupa delarna av Kosterrännan samt Gullmarsfjorden. Andra skyddsvärda områden med en stor artrikedom är utsjögrunden: Grisbådarna, Persgrunden och Svabergsgrunden i Skagerrak samt Fladen, Stora respektive Lilla Middelgrund, Röde bank, Morups bank och Vanguards grund i Kattegatt. Försvarsmakten har sjöövningsområden i Bohuslän och vid Göteborg, samt ett skjutfält vid Halmstad med omgivningspåverkan inom havsområdet.

Sjöfarten är en viktig komponent i Västerhavet med Göteborgs hamn som Skandinavien största transport- och logistiknod. I planeringen behöver andra intressens rumsliga anspråk koordineras med sjöfartens.

Den intensiva sjöfarten innebär en risk för kollisioner och generellt är Kattegatt ett högriskområde. I synnerhet utgör transporterna av olja en risk i Västerhavet. Omfattande oljetransporter sker till de stora svenska hamnarna men kanske främst via oljetankers som passerar på väg ut till Nordsjön från framför allt Ryssland. Här går även många lastfartyg med stora volymer drivmedel i form av bunkerolja. Överföring av bunkerolja från ett fartyg till ett annat, läktering, förekommer vid Skagen. Farledernas närhet till land, den förhärskande vindriktningen och havsströmmarnas riktning gör att ett oljeutsläpp når land mycket snabbt på Västkusten. Mycket farligt gods till hamnarna och transporterna som sker i nära anslutning till kusten längs Västerhavet innebär stora risker. I Halland finns kärnkraftverket Ringhals och även transporter av radioaktivt material förekommer i Västerhavet.

Väsentliga frågor

Regionerna och länsstyrelserna längs Västerhavet har tagit fram regionala mål och strategier/program som delvis relaterar till havsplaneringen. Energiförsörjningen och omställningen till ett fossilbränslefritt samhälle är en viktig fråga i de regionala tillväxt- och utvecklingsstrategierna samt i preciseringar till miljömålen, med fokus att minska användningen av fossil energi och att satsa på utveckling av förnybar energiutvinning. En annan angelägen fråga är att marina områden med höga biologiska värden ska skyddas. Det omfattar bland annat utveckling av nätverk med god representativitet och att upprätthålla

produktiviteten och funktionen hos grunda marina ekosystem. Att stärka besöksnäringen ingår i de regionala strategierna för att bidra till regional tillväxt, med havet som nyckelfaktor.

Vikten av den kommunala översiktsplaneringen betonas för att åstadkomma ett långsiktigt och hållbart nyttjande av kust och hav. Klimatanpassning och klimatsäkring i kustmiljön är främst frågor för kustzonsplaneringen, men kan även beröra havsplaneringen i form av påverkan på hamnverksamhet och i fråga om lämpliga områden för sandtäkt i havet.

De planeringsmål som formuleras i ett tidigare avsnitt i inriktningsdokumentet relaterar till alla tre planområden och utgör även övergripande mål för havsplan Västerhavet. Här redovisas frågor som bedöms särskilt viktiga att hantera för Västerhavet i den första planeringscykeln:

- Att skapa förutsättningar för miljöanpassad, säker och utökad sjöfart med bibehållen framkomlighet. En ökande sjöfart kommer att påverka annan användning i Västerhavets relativt trånga havsområde.
- Det är väsentligt att utveckla områdesskyddet så att det bildar ett representativt nätverk av skyddade områden. Särskilt viktigt är behovet av att bevara den unika biologiska mångfalden på utsjöbankarna i Västerhavet.
- I planeringen behöver intressekonflikten mellan energiutvinning och de höga biologiska värdena på utsjöbankarna hanteras. Även testbäddar för utvinning av havsenergi behöver utrymme.
- Friluftslivets behov och utvecklingen av turismnäringen längs Västerhavet är en väsentlig fråga i ett regionalt och lokalt perspektiv.
- Fiskets behov av såväl livsmiljöer för fisk och skaldjur som utrymme för fiske, liksom dess påverkan.
- Kommande utrymmes- och lokaliseringsbehov för växande maritima näringar såsom vattenbruk.

Samarbetet med grannländer

Norge har sedan 2013 övergripande förvaltningsplaner för alla sina havsområden, där den senast antagna omfattar Nordsjön och Skagerrak. I förvaltningsplanerna ingår miljöfrågor som i Sverige och andra EU-länder hanteras inom ramen för havsmiljödirektivet. De norska havsområdena används intensivt för landets viktiga industrier fiske, sjöfart, vattenbruk och olja. De stora norska havsområdena har sinsemellan olika förutsättningar.

Danmark nyttjar havet mest intensivt av länderna i Östersjöområdet och de huvudsakliga användningsområdena är sjöfart, fiske och energiutvinning. Landet arbetar för närvarande med att införa EU-direktivet om havsplanering i den danska lagstiftningen. Havsplaneringen kommer att leda till en övergripande havsplan som ska reglera statliga myndigheters administration och tillståndsgivning. Fokus i den första planeringsomgången kommer att vara de nuvarande sektorplanerna.

Särskilda frågor att beakta är:

- Sjöfart, områdesskydd samt fiske bedöms vara de frågor som i första hand behöver samordnas med Norge och Danmark.
- Linjära objekt, (fartygsstråk, kabeldragningar, kabelanslutningar) behöver koordineras mellan länderna.
- För Kattegatt kan intresse från Danmark att utvinna sand/grus behöva hanteras inom havsplaneringen.
- Mellan havsplanerna Västerhavet och Östersjön behöver sjöfartsrelaterade frågor i Öresund samordnas, samt fiske i gränszonen.

Fördjupningsområden

Tre områden har identifierats som troliga fördjupningsområden i Västerhavet;

- Svabergsgrunden som har en stor variation av olika bottentyper på olika djup och hyser en mycket hög biodiversitet, men grunden är även intressanta för utbyggnad av både våg- och vindkraft.
- Göteborgsområdet, där farvattnet vid Göteborg är intensivt trafikerat i kombination med ett intensivt nyttjat kustvatten. En framtida ökande sjöfart kan öka intressekonflikter i området.
- Utsjöbankarna Lilla Middelgrund, Fladen och Stora Middelgrund som har höga naturvärden, men även är intressanta för vindkraftetablering. Danmark har intresse av att utvinna grus. Yrkesfisket och friluftslivet har intressen vid bankarna och det finns fartygstrafik på ömse sidor om dem.

Avgränsning av miljöbedömningen

Sammanhang

I detta avsnitt beskrivs avgränsning av miljöbedömning och behovsbedömning enligt 6 kap. 11-18 §§ miljöbalken. Genomförandet av miljöbedömningen är en del i att tillämpa ekosystemansatsen. Avgränsningen är samtidigt bredare då miljöbedömningen även ska fånga upp potentiell betydande negativ miljöpåverkan från aktiviteter och verksamheter.

Miljöbedömningsarbetet bidrar till kunskap i arbetet med att ta fram förslag till havsplaner och kan också bidra till att lösa vissa målkonflikter på strategisk nivå. En annan aspekt är havsplaneringens koppling till kommunal fysisk planering. Även i kommunal planering görs miljöbedömningar. Överlappet mellan statlig och kommunal fysisk planering i territorialhavet innebär att det tas fram miljöbedömningar med olika detaljeringsgrad för statlig respektive kommunal havsplanering.

Terminologi

Miljöbedömning av planer och program är den *process* som innehåller vissa moment som myndigheter och kommuner ska genomföra när de upprättar eller ändrar vissa planer eller program vars genomförande kan antas medföra betydande miljöpåverkan (6 kap. miljöbalken).

Behovsbedömning: Den process vid vilken det avgörs om en miljöbedömning krävs.

Miljökonsekvensbeskrivning (MKB): Den skriftliga redogörelse där bl.a. den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen, programmet eller ändringen kan antas medföra ska identifieras, beskrivas och bedömas.

Källa: Naturvårdsverket Handbok

Behovsbedömning

Enligt havsplaneringsförordningen antas förslag till havsplaner medföra en sådan betydande miljöpåverkan som avses i 6 kap. 11 § miljöbalken. Det föreligger därför krav på genomförande av miljöbedömning enligt 6 kap. 11–18 och 22 §§ miljöbalken. Arbetet med miljöbedömning kommer att dokumenteras i en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) i form av ett MKB-dokument för respektive havsplan. Miljöbedömningen utgör även den strategisk miljöbedömning som krävs i gränsöverskridande sammanhang inom ramen för Esbo-konventionen.

Avgränsning av miljöbedömning

Avgränsning av miljöbedömningen ska ske i ett tidigt skede i planeringsprocessen.

Syftet med avgränsningen är bland annat att fokusera miljöbedömningen på de miljöfrågor som har störst relevans för planen i fråga. Fokus ligger på den positiva och negativa betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen

kan antas medföra. Det saknas en definition för vad ”betydande” miljöpåverkan innebär, men i Naturvårdsverkets allmänna råd för miljöbedömning av planer och program kan man utläsa att bedömning av betydande miljöpåverkan är plats- och situationsspecifik. Det innebär att bedömningen av betydande miljöpåverkan bland annat beror på vilka naturvärden som påverkas och graden av påverkan. Samråd om avgränsning sker utifrån miljöbalkens krav.

Samråd vid avgränsning av miljökonsekvensbeskrivningen

Nationellt

Den myndighet som upprättar eller ändrar en plan ska samråda om miljökonsekvensbeskrivningens omfattning och detaljeringsgrad (6 kap. 13 § andra stycket miljöbalken). Havsplanerna är planer på nationell nivå eftersom de tillsammans omfattar huvuddelen av Sveriges hav. Den formella samråds-kretsen enligt miljöbalken är då Naturvårdsverket och andra berörda statliga centrala myndigheter.

Århuskonventionen (artikel 6) stadgar att i beslutsprocesser om miljön ska parterna sörja för att allmänhetens deltagande sker på ett tidigt stadium, när alla alternativ är möjliga och allmänheten kan delta på ett meningsfullt sätt. SEA-protokollet anger i artikel 6 att varje part i lämplig utsträckning ska sträva efter att ge den berörda allmänheten tillfälle att delta i samrådet. Protokollets krav anses vara uppfyllt inom ramen för 6 kap. 13 § miljöbalken. Det står myndigheter och kommuner fritt att i lämplig utsträckning samråda med den berörda allmänheten i dessa frågor (prop. 2003/04:116 s. 52).

Havs- och vattenmyndigheten bedömer att kommunerna är en viktig samrådspart i miljöbedömningen. Kustlänsstyrelserna har en viktig roll i att nå ut till kommunerna med information om förslaget till inriktningsdokument inklusive avgränsning av miljöbedömning under samrådet. Havs- och vattenmyndigheten ser även ett allmänt behov av att genomföra ett brett samråd som syftar till att ge alla intresserade, inklusive bransch- och intresseorganisationer en möjlighet att ta del av underlag och lämna synpunkter.

Vid betydande miljöpåverkan i annat land

Både Esbo-konventionen med tillhörande SEA-protokoll samt SEA-direktivet (2001/42/EG) reglerar samråd vid gränsöverskridande betydande miljöpåverkan. Dessa har genomförts i svensk rätt genom införlivande i 6 kapitlet miljöbalken och MKB-förordningen (1998:905). De generella kraven är att underätta berörda länder om aktuell planering och genomföra samråd när planförslag och MKB-dokument finns framtagna.

Ansvar för samråd gentemot annat land ligger i dag enligt MKB-förordningen på Naturvårdsverket. Havs- och vattenmyndigheten har därför informerat Naturvårdsverket om att havsplaneringen bedömts kunna ge upphov till betydande gränsöverskridande påverkan. Havs- och vattenmyndigheten kommer också bifoga underlag på engelska om inriktningsdokumentet och avgränsningen av miljöbedömning vid underrättelsen. Det är inte ett formellt krav att bjuda in berörda länder att lämna synpunkter på avgränsningen. Havs- och vattenmyndigheten avser dock att erbjuda den möjligheten.

Havsplaneringens mandat och antaganden om innehåll

För att avgöra avgränsningen av miljöbedömningen krävs en översikt av vilken typ av verksamheter som havsplaneringen kan komma att påverka och på vilket sätt. Grundläggande är att havsplanering ska avväga mellan intressen och ange lämplig användning av havsområdet för olika ändamål. Bredden i intressen återspeglas i föreslagna planeringsmål. I miljöbedömningen ska den betydande miljöpåverkan som planen kan ge upphov till bedömas utifrån den användning som anges som lämplig i olika områden. Den direkta, indirekta, kumulativa, kortsiktiga och långsiktiga samlade påverkan ska beskrivas.

Havsplaneringens detaljeringsnivå och kunskapsläge kopplat till miljöbedömningen

En miljökonsekvensbeskrivning ska enligt 6 kap. 13§ miljöbalken innehålla de uppgifter som är rimliga med hänsyn till:

1. *Bedömningsmetoder och aktuell kunskap*

Kommentar för havsplaneringen: I första hand kommer befintlig kunskap användas, men kompletterande undersökningar kan behövas. Det är nödvändigt med en bred kunskapsutveckling för att bidra till bättre planeringsunderlag. Här finns kopplingar till kunskapsinriktade åtgärder inom åtgärdsprogrammet enligt havsmiljöförordningen. De metoder som tillämpas vid miljöbedömningen kommer att beskrivas och de kriterier och antaganden som används ska redovisas.

2. *Planens innehåll och detaljeringsgrad*

Kommentar för havsplaneringen: I MKB på övergripande nivå behandlas ofta effekterna på större strukturer och system, dvs. bedömningar görs med en lägre detaljeringsgrad än vad som är brukligt i en MKB för projekt. Miljöbedömningen för en havsplan inriktas på samlade och övergripande följder.

3. *Var i beslutsprocessen planen befinner sig*

Kommentar för havsplaneringen: Havsplanerna är på strategisk nivå och är vägledande för kommuner och myndigheter. Havsplaneringen sker tidigt i en process med beslut på olika nivåer som sträcker sig från beslut i den övergripande samhällsplaneringen till beslut om enskilda projekt.

4. *Att vissa frågor kan bedömas bättre i samband med prövningen av andra planer och program eller i tillståndsprövningen av verksamheter eller åtgärder*

Kommentar för havsplaneringen: Det är särskilt viktigt att lyfta fram den statliga havsplaneringens relation till kommunal översikts- och detaljplanering utifrån plan- och bygglagen som löper parallellt med havsplaneringsprocessen. Det är viktigt att avgränsningen för den nationella nivån tillämpas så att inte väsentliga frågor skjuts vidare till tillståndsprövning på projektnivå och endast behandlas på en detaljerad nivå där de övergripande strukturer som orsakar miljöproblemen inte kan ändras.

5. *Allmänhetens intresse*

Kommentar för havsplaneringen: Under samrådsperioden är det öppet för inlämnande av synpunkter från alla intressenter. Synpunkter och graden av visat intresse från allmänheten kan påverka innehåll och upplägget av den fortsatta planeringsprocessen.

Geografisk avgränsning

Det geografiska område som havsplanerna omfattar redovisas i figur 1. Miljöbedömningen ska beskriva den betydande miljöpåverkan som kan uppkomma till följd av havsplanerna, både inom och utanför havsplaneområdena. Kopplingen mellan havsområdena och kustzonen är betydelsefull ur ett miljöperspektiv. Därtill kommer gränsöverskridande miljöpåverkan i relation till våra grannländer särskilt att utredas.

Avgränsning i tid

I miljöbedömningen ska den långsiktiga hållbarheten och miljöpåverkan vara huvudfokus. Kortvarig miljöpåverkan inkluderas om den bedöms ge betydande konsekvenser i ett större sammanhang.

Metodmässig avgränsning

Miljöbedömningen kommer i största utsträckning grunda sig på befintlig kunskap och genomförs på en övergripande nivå eftersom stora havsområden berörs. Samtidigt är den rumsliga kopplingen och påverkan i ett lokalt/-regionalt sammanhang viktig att behandla. Havs- och vattenmyndigheten kommer att arbeta med en metod för att analysera olika sektors påverkan på olika havsområden och bedöma den utifrån de miljömässiga värdena i områdena. Analysen lägger en grund för framtidsperspektivet om var olika verksamheter är mest lämpade.

Innehållsmässig avgränsning

I miljöbalkens 6 kap. 12§ punkt 6 finns en uppräkningslista av olika miljöaspekter mot vilka planens betydande negativa respektive positiva miljöpåverkan ska bedömas.

Havsplaneringen bedöms framförallt kunna ge upphov till betydande miljöpåverkan som rör följande miljöaspekter:

- biologisk mångfald, djurliv, växtliv
- människors hälsa
- vatten
- luft
- mark
- klimatfaktorer
- materiella tillgångar (koppling till samhällsekonomisk analys)
- landskap
- forn- och kulturlämningar och annat kulturarv

Havs- och vattenmyndigheten bedömer att det inte är troligt att betydande påverkan uppstår i relation till befolkning och bebyggelse.

I miljöbedömningen ska det inbördes förhållandet mellan miljöaspekterna beskrivas liksom indirekta och kumulativa effekter, samt huruvida dessa är permanenta eller tillfälliga. Med kumulativa effekter avses additiva, synergistiska och antagonistiska effekter av samverkande störningar.

Beskrivningen av betydande miljöpåverkan för dessa miljöaspekter kommer att grupperas under de rubriker som anges i följande tabell.

Redovisning i miljökonsekvensbeskrivning (MKB)	Miljöaspekter enligt 6 kap. 12§ miljöbalken
Marin ekologi	Biologisk mångfald, djurliv, växtliv
Vatten, luft och klimat	Vatten, luft och klimat
Geologi	Mark/havsbottnen
Kulturmiljö	Forn- och kulturlämningar och annat kulturarv, landskap
Människors välbefinnande (med ekosystemtjänstperspektiv)	Människors hälsa, landskap
Övrig resurshushållning	Materiella tillgångar

Utifrån föreslagna planeringsmål bedömer Havs- och vattenmyndigheten att miljöbedömningen i första hand bör fokusera på miljöpåverkan som följer av sjöfart, fasta installationer (t.ex. havsbaserad vindkraft, kablar och ledningar), yrkesfiske, sand-/grusutvinning och militär verksamhet. Även andra verksamheters påverkan kan dock komma att behandlas om de senare bedöms ha betydande påverkan på miljön. Se tabellen i bilagan.

Miljökvalitetsmål

Följande miljökvalitetsmål bedöms mest relevanta för havsplaneringen:

- Hav i balans samt levande kust och skärgård; utgör det centrala tematiska målet för hav och kustzon, innehåller preciseringsringar.
- Ett rikt växt- och djurliv; berör marint växt- och djurliv inklusive fåglar och fladdermöss
- Giftfri miljö; berör utsläpp och spridning av förorenande ämnen.
- Begränsad klimatpåverkan; berör utsläpp av växthusgaser från t.ex. sjöfart samt omställningen till användning av förnybara energikällor.
- Ingen övergödning; berör utsläpp till luft och vatten av kväveföreningar och fosforföreningar.

Regeringen har fastställt tio etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Särskilt relevant är målet att utöka områdesskyddet så att minst 10 procent av Sveriges inre vatten, territorialhav och ekonomiska zon senast år 2020 har ett formellt skydd. Bevarandet ska ske med ekologiskt representativa och väl sammanlänkade system där reservat, andra effektiva områdesbaserade

skyddsåtgärder eller miljöanpassat brukande ingår. En utökning av nuvarande områdesskydd med minst 570 000 hektar krävs för att uppfylla etappmålet.

Målet ”Hav i balans samt levande kust och skärgård” är utvecklat i elva preciseringsvarav följande anses relevanta för havsplaneringen:

- **Precisering 1 – God miljöstatus**
Kust- och havsvatten har god miljöstatus med avseende på fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341).
- **Precisering 2 – God ekologisk och kemisk status**
Kustvatten har minst god ekologisk status eller potential och god kemisk status i enlighet med förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.
- **Precisering 3 – Ekosystemtjänster**
Kusternas och havens viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna.
- **Precisering 4 – Grunda kustnära miljöer**
Grunda kustnära miljöer präglas av en rik biologisk mångfald och av en naturlig rekrytering av fisk samt erbjuder livsmiljöer och spridningsvägar för växt- och djurarter som en del i en grön infrastruktur.
- **Precisering 5 – Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation**
Naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till kust och hav har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer samt att naturligt förekommande fiskarter och andra havslevande arter fortlever i livskraftiga bestånd.
- **Precisering 6 – Hotade arter och återställda livsmiljöer**
Hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla kust- och havsvatten.
- **Precisering 9 – Bevarade natur- och kulturmiljövärden**
Havs-, kust- och skärgårdslandskapens natur- och kulturvärden är bevarade och förutsättningar finns för fortsatt bevarande och utveckling av värdena.
- **Precisering 10 – Kulturlämningar under vatten**
Tillståndet är oförändrat för kulturhistoriska lämningar under vattnet.
- **Precisering 11 – Friluftsliv och buller**
Havs-, kust- och skärgårdslandskapens värden för fritidsfiske, badliv, båtliv och annat friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad.

Följande precisering bedöms ha mindre relevans för havsplaneringen:

- **Precisering 7 – Främmade arter och genotyper**
Främmande arter och genotyper hotar inte den biologiska mångfalden och kulturarvet.
- **Precisering 8 – Genetiskt modifierade organismer**
Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade. Motivering: Havsplaneringen bedöms ha begränsade möjligheter att påverka introduktion av genetiskt modifierade organismer.

Målet *Ett rikt växt- och djurliv* är utvecklat i preciseringar varav vissa sammanfaller med ovan nämnda. Däremot finns en precisering om grön infrastruktur som inte ingår i preciseringen av Hav i balans och levande kust och skärgård:

- **Precisering Grön infrastruktur**
Det finns en fungerande grön infrastruktur, som upprätthålls genom en kombination av skydd, återställande och hållbart nyttjande inom sektorer, så att fragmentering av populationer och livsmiljöer inte sker och den biologiska mångfalden i landskapet bevaras.

Havsmiljöförordningen/havsmiljödirektivet

God miljöstatus enligt havsmiljöförordningen definieras i HaV:s föreskrift HVMFS 2012:18 enligt elva områden (kallade deskriptorer i havsmiljödirektivet).

Betydande miljöpåverkan bedöms främst kunna uppkomma i relation till följande områden:

- 1 Biologisk mångfald bevaras.
- 3 Kommersiellt nyttjande tillåter att bestånd av fisk och skaldjur befinner sig inom säkra biologiska gränser.
- 4 Alla delar av de marina näringsvävarna förekommer i normal omfattning och deras reproduktiva kapacitet är intakt.
- 6 Havsbottnens egenskaper påverkas inte negativt.
- 7 Mänskliga förändringar av de hydrografiska villkoren påverkar inte ekosystemen negativt.
- 11 Tillförsel av energi inklusive buller ligger på nivåer som inte påverkar den marina miljön negativt.

Viss miljöpåverkan bedöms kunna uppkomma i relation till följande områden:

- 2 Främmande arter förändrar inte ekosystemen negativt
- 5 Eutrofieringens negativa effekter är reducerade till ett minimum.
- 8 Koncentrationerna av främmande ämnen håller sig på nivåer som inte ger upphov till förorenings effekter.
- 9 Främmande ämnen i fisk och skaldjur avsedda som livsmedel överskrider inte fastställda nivåer.

Följande områden bedöms inte kunna påverkas betydande genom havsplanering:

- 10 Marint skräp orsakar inga skador på den marina miljön.
Motivering: Marint skräp är ett växande miljöproblem som kräver samordnade insatser. Åtgärdsprogrammet för havsmiljöförordningen kommer rikta flera åtgärder mot marint skräp. Havsplanering bedöms dock ha begränsade möjligheter att förhindra spridning av och negativ påverkan av marint skräp.

Miljökvalitetsnormer

I Sverige tillämpas ett system med juridiskt bindande miljökvalitetsnormer (MKN) för att uppnå god miljöstatus (GES) i svenska hav. Myndigheter och kommuner ska enligt miljöbalken ansvara för att miljökvalitetsnormer följs. Att upprätthålla eller nå god miljöstatus utgör i sig en miljökvalitetsnorm enligt 17 § havsmiljöförordningen. Havs- och vattenmyndigheten har med stöd av 18 § havsmiljöförordningen genom föreskrifter (HVMFS 2012:18) fastslagit vad som kännetecknar god miljöstatus. Vidare har Havs- och vattenmyndigheten med stöd av 19 § tagit fram ytterligare miljökvalitetsnormer med indikatorer. I tabellen nedan bedöms relevansen av respektive miljökvalitetsnorm för havsplaneringen i en tregradig skala: låg, medel, hög. Relevans har bedömts utifrån havsplaneringens möjligheter att i vägledande rumsliga planer ha en påverkan på möjligheter att följa miljökvalitetsnormerna (både negativ och positiv påverkan).

Miljökvalitetsnormer havsmiljöförordningen	Miljökvalitetsnormer havsmiljöförordningen	Relevans havsplanering
Koppling MKN-Deskriptorer	MKN-beskrivningar	
A. Tillförsel av näringsämnen och organiskt material Medverkar till GES för: D5. övergödning D1. biodiversitet D4. marina födovävar D6. havsbottens integritet	A1. MKN. Koncentrationer av kväve och fosfor i havsmiljön till följd av tillförsel av näringsämnen från mänsklig verksamhet orsakar inte negativa effekter på biologisk mångfald och ekosystem.	Medelrelevans eftersom belastningar för tillförsel av närsalter ofta är knuten till verksamheter på land. Havsbaserat vattenbruk bidrar dock i vissa områden till betydande utsläpp, därför ska potentiell belastning i havsplaneområdet hanteras i havsplaneringen och fångas upp i miljöbedömningen. Kväve släpps också ut i vattnet från passerande fartyg.
B. Tillförsel av farliga ämnen Medverkar till GES för: D8. förorenande ämnen D1. biodiversitet D4. marina födovävar D6. havsbottens integritet	B.1 MKN. Koncentrationer av farliga ämnen i havsmiljön får inte överskrida de värden som anges i direktiv 2008/105/EG om miljö-kvalitetsnormer inom vattenpolitikens område. B.2 MKN. Farliga ämnen i havsmiljön som tillförs genom mänsklig verksamhet får inte orsaka negativa effekter på biologisk mångfald och ekosystem.	Medelrelevans eftersom belastning av farliga ämnen främst är knuten till verksamheter på land. Frågor om utsläpp och risk för utsläpp i havsplaneområdet ska dock hanteras i havsplaneringen och fångas upp i miljöbedömningen.
C. Biologisk störning Medverkar till GES för: D2. främmande arter D1. biodiversitet	C.1 MKN. Havsmiljön ska vara fri från nyutsatta eller flyttade främmande arter och stammar, genetiskt modifierade organismer (GMO) eller organismer vars genetiska egenskaper förändrats på annat sätt, som riskerar att allvarligt hota den genetiska eller biologiska mångfalden eller ekosystemets funktion. C.2 MKN. Havsmiljön ska så långt som möjligt vara fri från nyttjekomna främmande arter spridda genom sjöfart.	Medelrelevans eftersom havsplanering kan skapa förutsättningar för förändringar av bottenstrukturer (fasta installationer) vilket kan påverka spridning av främmande arter. På sikt kan vattenbruk i utsjön komma att få betydelse. Samtidigt finns etablerade internationella samarbeten när det gäller hantering av barlastvatten för att minimera risk för spridning av främmande arter. Internationella samarbeten för att implementera Barlastvattenkonventionen har utvecklats. Arbete sker gemensamt mellan Helcom och Ospar och havsplaneringen har inte bedömts vara det lämpligaste verktyget för att ta fram regleringar om främmande arter. Däremot kan sådana regleringar behöva tas hänsyn till i havsplaneringen.

Miljö kvalitetsnormer havsmiljöförordningen	Miljö kvalitetsnormer havsmiljöförordningen	Relevans havsplanering
Koppling MKN-Deskriptorer	MKN-beskrivningar	
	C.3 MKN. Populationerna av alla naturligt förekommande fiskarter och skaldjur som påverkas av fiske har en ålders- och storleksstruktur samt bestandsstorlek som garanterar deras långsiktiga hållbarhet.	Medelrelevans eftersom havsplaneringen som rumsligt tvärsanknått styrmedel har potential att inkludera fiskets påverkan samtidigt som kopplingen till existerande fiskeriförvaltning måste tydliggöras.
	C4. MKN. Förekomst, artsammansättning och storleksfördelning hos fiskesamhället ska möjliggöra att viktiga funktioner i näringsväven upprätthålls. (HVMFS 2012:29).	
D. Fysisk störning Medverkar till GES för: D6. havsbottenans integritet D1. biodiversitet	D1. MKN. Den av mänskliga verksamheter opåverkade havsbottenarealen ska, per substrattyp, ge förutsättningar att upprätthålla bottenans struktur och funktion i Nordsjön och Östersjön.	Hög relevans eftersom havsplanering ska vägleda kring lokalisering av aktiviteter och därför exempelvis kan styra bort aktiviteter med potentiell negativ påverkan från känsliga marina bottenhabitat.
	D2. MKN. Arealen av biogena substrat ska bibehållas eller öka.	
	D3. MKN. Permanenta förändringar av hydrografiska förhållanden som beror på storskaliga verksamheter, enskilda eller samverkande, får inte påverka biologisk mångfald och ekosystem negativt.	Hög relevans eftersom havsplanering ska vägleda kring lokalisering av aktiviteter och därför exempelvis kan styra bort aktiviteter med potentiell negativ påverkan på hydrografiska förhållanden i fall då sådan påverkan kan vara negativ för biologisk mångfald och ekosystem.
	D4. MKN. Havsmiljön ska så långt som möjligt vara fri från avfall.	Låg relevans eftersom havsplaneringen inte i betydande utsträckning bedöms kunna påverka källorna till marint skräp. Dessa finns ofta på land, men även havsrelaterade verksamheter som fiske ger upphov till bl.a. spökgarn och förlust av annan utrustning.

Ekosystemtjänster

Havs- och vattenmyndigheten kommer att använda ekosystemtjänstanalyser, inklusive beskrivning och bedömning av påverkan på ekosystemtjänster, både i miljöbedömningen i de samhällsekonomiska konsekvensanalyserna. I miljöbedömningen kommer ett ekosystemtjänstperspektiv också finnas med i bedömningen av påverkan på människors välbefinnande.

Alla ekosystemtjänster har relevans för havsplaneringen. Nedan markerade ekosystemtjänster bedöms dock vara särskilt relevanta ur ett havsplaneringsperspektiv:

- Stödjande: **biogeokemiska kretslopp, primärproduktion, näringsvävsdynamik, biologisk mångfald, livsmiljö** och resiliens.
- Reglerande: klimatreglering, **sedimentbevarande**, minskad övergödning, **biologisk rening** och reglering av föroreningar.
- Försörjande: **livsmedel, råvaror**, genetiska resurser, kemikalier, utsmyckningar och **energi**.
- Kulturella: **rekreation**, estetiska värden, vetenskap och utbildning, **kulturarv**, inspiration och naturarv.

Alternativavgränsning

Enligt 6 kap. 12 § första stycket miljöbalken ska rimliga alternativ med hänsyn till planens eller programmets syfte och geografiska räckvidd identifieras, beskrivas och bedömas i MKB:n. Efter att planen eller programmet har antagits, ska skälen till att planen eller programmet har antagits i stället för de alternativ som varit föremål för överväganden redovisas (6 kap. 12 § och 16 § miljöbalken) redovisas i en särskild sammanställning.

Med ”rimliga alternativ” menas olika alternativa sätt att uppnå målen med planen eller programmet (prop. 2003/04:116). I havsplaneringens inledande fas kommer olika sektorsperspektiv beskrivas som rumsliga anspråk/alternativ. I samordningen av dessa anspråk kan det uppkomma behov av att redovisa ytterligare alternativ. I havsplaneringen ska också de huvudsakliga vägvalen dokumenteras för att bidra till öppenhet i planeringsprocessen. Analysmetoden som tillämpas i miljöbedömningen kommer också att bidra till öppenhet och att avvägningar mellan miljö- och sektorsintressen motiveras.

Nollalternativ

Förutom minst ett utredningsalternativ ska också ett s.k. *nollalternativ* redovisas. Nollalternativet ska beskriva miljöförhållandena och miljöns sannolika utveckling om planen, programmet eller ändringen inte genomförs (6 kap. 12 § andra stycket miljöbalken). I havsplaneringen kommer år 2050 utgöra ett horisontår för planeringen. I ett kortsiktigare perspektiv kommer också havsplaneringen förhålla sig till år 2035 som referensår. Även år 2020 är relevant för havsplaneringen eftersom bland annat miljö kvalitetsmålen relateras till det året. Nollalternativet beskrivs för horisontåret 2050 och har tagits fram samordnat med arbetet för åtgärdsprogrammen enligt havsmiljöförordningen. Scenarier för olika sektors utveckling till 2050 har tagits fram och en bedömning genomförts av deras belastning gentemot miljö kvalitetsnormerna.

Bilaga

Maritima aktiviteters miljöpåverkan

Tabell som beskriver en bedömning av olika sektorer och aktiviteters potentiella påverkan/belastning gentemot relevanta miljöaspekter. Ett x markerar var det bedöms finnas en potentiell påverkan (ex. fysisk förlust) på miljöaspekten (ex. biologisk mångfald). Den faktiska påverkan är beroende av det lokala sammanhanget och förekomst av marina miljövärden påverkar i de flesta fall hur betydande en påverkan/belastning är.

Sektor/aktivitetstema	Aktivitet	Typ av potentiell påverkan/belastning	Temaområden /deskriptorer enligt havsmiljödirektivet *	Miljökvalitetsmått**	Biologisk mångfald, djurliv, växtliv	Vatten, luft och klimat	Mark/havsbottnen	Forn- och kulturlämningar och annat kulturarv, landskap	Människors hälsa, landskap	Materiella tillgångar
Förnybar energi	Vindkraft	Fysisk förlust, biologisk störning, undervattensbuller	D1, D6, D11	HBLK, BK, RVD	X	X	X		X	X
	Vågkraft	Fysisk förlust, fysisk störning, undervattensbuller	D1, D6, D7, D11	HBLK, BK, RVD	X	X	X			
Täkt-verksamhet	Sand, grus , skal	Fysisk förlust, fysisk störning	D1, D6, D7	HBLK, RVD	X	X	X			X
Fiske	Bentisk trålning (bottentrålning)	Selektivt uttag av arter, fysiska skador (havs-botten)	D1, D3, D4, D6	HBLK, RVD	X	X	X	X		
	Pelagisk trålning (trålning i den fria vattenmassan)	Selektivt uttag av arter	D1, D3, D4	HBLK, RVD	X	X		X		
	Övrigt fiske	Selektivt uttag av arter, marint skräp (spökgarn)	D1, D3, D4, D10	HBLK, RVD	X					
Sjöfart	Maritima transporter	Undervattensbuller, tillförsel av förorenande ämnen samt organiskt material, införande och omflyttning av främmande arter	D1, D2, D5, D8, D11	HBLK, RVD, BNF, BK, IÖ, GM	X	X			X	X
	Muddring	Fysiska skador	D1, D6, D7	HBLK, RVD	X	X	X	X		
	Deponering av muddermassor	Fysiska skador	D1, D6, D7	HBLK, RVD	X	X	X	X		
Linjär infrastruktur	Rörledning/Kablar	Fysiska skador (havs-botten), elektromagne-	D6, D11	HBLK, RVD	X	X	X	X		X

Rörledning- ar/kablar		tiska fält								
Rekreation och turism	Fritidsfiske	Selektivt uttag av arter, marint skräp	D1, D10	HBLK, RVD	X					
	Kryssningstrafik	Luftutsläpp tillförsel av försurande ämnen, till- försel av näringsämnen, undervattensbuller, tillför- sel av förorenande äm- nen, införande och om- flyttning av främmande arter	D1, D2, D5, D8, D11	HBLK, RVD, BNF, BK, IÖ, GM	X	X				
	Färjetrafik	Luftutsläpp försurande ämnen, undervattens- buller, tillförsel av föro- renande ämnen	D1, D2, D5, D8, D11	HBLK, RVD, BNF, BK, GM	X	X			X	
Försvars- verksamhet	Skjutfält/- övningsområden	Undervattensbuller och påverkan på vattenmiljöer	D1, D8, D10, D11	HBLK, RVD GM	X	X			X	
	Dumpad ammu- nition (befintlig)	Tillförsel av farliga ämnen,	D1, D8	GM HBLK, RVD		X			X	

**Temaområden/deskriptorer enligt havsmiljödirektivet:*

- D1. Biologisk mångfald*
- D2. Främmande arter*
- D3. Fisk och skaldjur*
- D4. Marina näringsvävar*
- D5. Eutrofiering*
- D6. Havsbottnens integritet*
- D7. Hydrografiska villkor*
- D8. Främmande ämnen*
- D9. Främmande ämnen i fisk och skaldjur*
- D10. Marint avfall*
- D11. Tillförsel av energi*

***Miljökvalitetsmålen förkortningar:*

- HBLK- Hav i balans samt levande kust- och skärgård*
- BK- Begränsad klimatpåverkan*
- BNF- Bara naturlig försurning*
- RDV- Ett rikt växt- och djurliv*
- IÖ- Ingen övergödning*
- GM- Giftfri miljö*

I tabellen har utgångspunkten varit de föreslagna mål där havsplaneringen syftar att "Skapa förutsättningar för" utvecklingen och inte den lägre prioriteringsnivån "Skapa beredskap för". Det innebär till exempel att vattenbruk inte tas upp i tabellen. I händelse av att vattenbruk i utsjön aktualiseras under planeringsprocessen så kommer miljöbedömningen även behandla dess miljöpåverkan.

Förslag till inriktning för havsplaneringen med avgränsning av miljöbedömningen

Enligt havsplaneringsförordningen (2015:400) ska Havs- och vattenmyndigheten ta fram förslag till havsplaner. För att stödja och vägleda arbetet med att utveckla havsplanerna samt skapa tydlighet och förankring för planeringsprocessen har Havs- och vattenmyndigheten tagit fram detta förslag till inriktningsdokument.

Dokumentet innehåller förslag till planeringsmål- och strategier, liksom väsentliga frågor att hantera inom respektive planområde. Dokumentet redovisar även fortsatt process för utarbetande av havsplaner inklusive arbetet med konsekvensbedömningar. Dokumentet avslutas med förslag till avgränsning av den miljöbedömning som ska genomföras enligt miljöbalken.

Den 1 september 2014 infördes en bestämmelse i miljöbalken om statlig havsplanering i Sverige som innebär att det ska finnas tre statliga havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Planerna ska omfatta territorialhavet och svensk ekonomisk zon, med undantag av områden närmast kusten.

Havs- och vattenmyndighetens samrådshandling

Dnr 3779-14

Havs- och vattenmyndigheten
Postadress: Box 11 930, 404 39 Göteborg
Besök: Gullbergs Strandgata 15, 411 04 Göteborg
Tel: 010-698 60 00
www.havochvatten.se

**Havs
och Vatten
myndigheten**

